Załącznik nr 1 do Uchwały nr …….
Rady Miejskiej w Miłomłynie
z dnia ……

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA LATA 2017-2020 DLA GMINY MIŁOMŁYN

Opracowanie:

mgr Mateusz Wrześniewski

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP 3

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI 6

3. PRZEDMIOT OCHRONY PRAWNEJ 18

4. FORMY OCHRONY PRAWNEJ ZABYTKÓW 20

5. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO 22

6. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY 44

7. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY - ANALIZA SWOT 72

8. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI 74

9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI 78

10. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI 79

11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI 80

1. WSTĘP

CEL OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY MIŁOMŁYN

Podstawowym, ogólnie pojętym założeniem niniejszego „Programu opieki nad zabytkami dla Gminy Miłomłyn na lata 2017 – 2020" jest ukierunkowanie polityki Samorządu Gminnego, służącej podejmowaniu planowanych działań dotyczących finansowania, inicjowania, wspierania oraz koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Jest to uzupełniający dokument w stosunku do innych aktów planowania gminnego. Zadaniem Programu jest także organizacja działań edukacyjnych i wychowawczych wobec miejscowej społeczności. Dla realizacji powyższego założenia niezbędna jest realizacja szczegółowych celów określonych m.in. w art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o *ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, do których należą:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;

- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami
- zapoznanie z zasobami dziedzictwa kulturowego, historią i zabytkami Gminy, w tym także rozróżnienie obiektów wpisanych do rejestru zabytków województwa i figurujących w ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków
- wspieranie działań zmierzających do pozyskania środków finansowych na opiekę nad zabytkami
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków przy sporządzaniu i zmianie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy.

Konieczność opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami jest nałożona przez art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, który stwierdza, iż:

1. Zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.
2. Programy, o których mowa w ust. 1, mają na celu, w szczególności:
    1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
    2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;

3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;

4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;

5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;

6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;

7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

4. Programy, o których mowa w ust. 3, są ogłaszane w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

5. Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.

6. Sprawozdanie z realizacji wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami jest przekazywane Generalnemu Konserwatorowi Zabytków i właściwemu wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków w celu jego wykorzystania przy opracowywaniu, aktualizacji i realizacji krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Konstytucja Rzeczpospolitej Polskiej

Ochrona zabytków, dawnych materialnych i niematerialnych dóbr kultury jest obowiązkiem konstytucyjnym Państwa. W myśl art. 5 Konstytucji RP „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego (...). Istotnym elementem tego dziedzictwa są zabytki, które w swych niematerialnych wartościach są dobrem wspólnym. Art. 82 Konstytucji wskazuje, iż „obowiązkiem Obywatela (...) jest troska o dobro wspólne", z kolei art. 6 Konstytucji stanowi, że „…Rzeczpospolita Polska, stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury (…)".

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. 2014, poz. 1446 z późn. zm.).

Obowiązująca Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wprowadziła pojęcia ochrony i opieki nad zabytkami. Zgodnie z art. 3, użyte w ustawie określenia oznaczają:

1) zabytek – nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;

2) zabytek nieruchomy – nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt. 1;

3) zabytek ruchomy – rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt. 1;

4) zabytek archeologiczny – zabytek nieruchomy, będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;

5) instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami – instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;

6) prace konserwatorskie – działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;

7) prace restauratorskie – działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań;

8) roboty budowlane – roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;

9) badania konserwatorskie – działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;

10) badania architektoniczne – działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;

11) badania archeologiczne – działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;

12) historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny – przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;

13) historyczny zespół budowlany – powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;

14) krajobraz kulturowy – przestrzeń historycznie ukształtowaną w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze;

15) otoczenie – teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Zgodnie z art. 89 organami ochrony zabytków są:

1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;

2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.

W art. 4 zapisano, iż ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;

2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;

3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;

4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;

5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;

6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Art. 5 wskazuje, iż opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;

2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;

3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;

4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;

5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Ponadto, w art.6, ustawa definiuje m.in. podstawowe pojęcia z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami oraz przedmiot, zakres, formy i sposób ich ochrony. W myśl tejże ustawy, ochronie i opiece podlegają (bez względu na stan zachowania):

1) zabytki nieruchome będące w szczególności:

   a) krajobrazami kulturowymi;

   b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi;

   c) dziełami architektury i budownictwa;

   d) dziełami budownictwa obronnego;

   e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi;

   f) cmentarzami;

   g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni;

   h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

2) zabytki ruchome będące w szczególności:

a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej;

b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje;

c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami;

d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego;

e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. Z 2012 r. poz. 642 z późn. zm.);

f) instrumentami muzycznymi;

g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi;

h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

3) zabytki archeologiczne będące w szczególności:

a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa;

b) cmentarzyskami;

c) kurhanami;

d) reliktami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ponadto „ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej" (art. 6.2.).

Ustawa w art. 7 określa także formy i sposób ochrony zabytków.

Ustawa definiuje obowiązki oraz kompetencje samorządu terytorialnego w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Szczegółowo określone obowiązki samorządu w stosunku do obiektów zabytkowych objętych ochroną, których samorząd jest właścicielem lub posiadaczem zawarte są w następujących artykułach: art. 5, 25, 26, 28, 30, 31, 36, 71, 72.

Na mocy art. 21 ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy. Art. 22 ust. 4 stwierdza, iż „Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.”. W ust. 5 tego artykułu zapisano, iż w gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;

2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;

3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Jak wspomniano art. 87 Ustawy określa obowiązek samorządu, dotyczący sporządzania i uchwalania gminnego programu opieki nad zabytkami:

- program winien być opracowany na okres 4 lat,
- program służy celom określonym w Ustawie,
- program przyjmuje rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków,
- program ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym,
- z realizacji programu władze gminy sporządzają co 2 lata sprawozdanie, które przedstawiane jest radzie gminy.

Artykuły 18 i 19 nakazują samorządom uwzględnianie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji planów zagospodarowania przestrzennego województwa.

Dodatkowo należy wskazać odniesienia do zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego, zawarte w następujących aktach prawnych:

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U z 2016 poz. 446 z późn. zm.)

- *art. 7 ust. 1 pkt. 9*

„Zaspakajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy:

9) kultury w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami."

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. 2017.1073)

Na mocy ww. ustawy planowanie i zagospodarowanie przestrzenne musi uwzględnić m.in.: wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 1. ust. 2, pkt. 4). Ustawa określa, iż studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego powinno w swej treści zawierać następujące elementy:

- uwzględnianie stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 10, ust. 1, pkt. 4),
- określenie obszarów i zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 10, ust. 2, pkt. 4).

W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego będącym aktem prawa miejscowego ustawa nakazuje obecność następujących elementów:

- obowiązkowe określenie zasad ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu (art. 15, ust. 2, pkt. 3),

- obowiązkowe określenie zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych, oraz dóbr kultury współczesnej (art. 15, ust. 2, pkt. 4),

- określa się w zależności od potrzeb granice pomników zagłady oraz ich stref ochronnych, a także ograniczenia dotyczące prowadzenia na ich terenie działalności gospodarczej, określone w ustawie z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (art. 15, ust. 3, pkt. 6).

Wymagania koncepcji ochrony zabytków uwzględnia się również na szczeblach wojewódzkim i krajowym planowania przestrzennego (art. 39, ust. 3, pkt. 2; art. 47, ust. 2, pkt. 2). Projekt planu wymaga uzgodnienia z właściwym wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (t.j. Dz. U 2017.1332)

Przepisy ww. ustawy nie naruszają przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (art. 2. , ust 2 pkt. 3).

W art. 5, ust. 1 pkt. 7 oraz ust. 2 ustawa stwierdza, iż obiekt budowlany należy projektować w sposób zgodny z jego przeznaczeniem i wymaganiami ochrony środowiska oraz nakazuje projektowanie i budowanie obiektów budowlanych i związanych z nim urządzeń zapewniające ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską.

W przypadku pozytywnej opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków w odniesieniu do obiektów budowlanych wpisanych do rejestru zabytków oraz innych obiektów budowlanych usytuowanych na obszarach objętych ochroną konserwatorską możliwe jest złożenie wniosku do właściwego ministra o zgodę na odstąpienie od przepisów techniczno-budowlanych, o których mowa w art. 7 ustawy (art. 9, ust 3, pkt. 4).

Wg art. 30 ust. 2 w stosunku do prac budowlanych przy obiektach oraz obszarach niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, wymagane jest zgłoszenie do właściwego organu. W zgłoszeniu należy

określić rodzaj, zakres i sposób wykonywania robót budowlanych oraz termin ich rozpoczęcia. Do zgłoszenia należy dołączyć oświadczenie, o którym mowa w art. 32 ust. 4 pkt. 2, oraz, w zależności od potrzeb, odpowiednie szkice lub rysunki, a także pozwolenia, uzgodnienia i opinie wymagane odrębnymi przepisami. W razie konieczności uzupełnienia zgłoszenia właściwy organ nakłada, w drodze postanowienia, na zgłaszającego obowiązek uzupełnienia, w określonym terminie, brakujących dokumentów, a w przypadku ich nieuzupełnienia – wnosi sprzeciw, w drodze decyzji. Zgodnie z art. 32 ust. 1:

1. Pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego może być wydane po uprzednim:

1) przeprowadzeniu oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko albo oceny oddziaływania przedsięwzięcia na obszar Natura 2000, jeżeli jest ona wymagana przepisami ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko;

2) uzyskaniu przez inwestora, wymaganych przepisami szczególnymi, pozwoleń, uzgodnień lub opinii innych organów;

3) wyrażeniu zgody przez ministra właściwego do spraw budownictwa, lokalnego planowania i zagospodarowania przestrzennego oraz mieszkalnictwa – w przypadku budowy gazociągów o zasięgu krajowym lub jeżeli budowa ta wynika z umów międzynarodowych.

Prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymaga, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania pozwolenia na prowadzenie tych robót, wydanego przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 39, ust. 2).

Pozwolenie na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydane po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków działającego w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków (art. 39, ust. 2).

W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 39, ust. 3).

Katalog działań budowlanych, w stosunku do których należy uzyskać pozwolenie budowlane, a które podlegają zgłoszeniu organowi budowlanemu określają kolejno art. 29, 29a, 30, 31 ustawy Prawo Budowlane. W stosunku do zamierzeń, które wymagają jedynie zgłoszenia zgodnie z art. 30 ust. 7 ustawy właściwy organ może nałożyć w drodze decyzji obowiązek uzyskania pozwolenia na wykonanie określonego obiektu lub robót budowlanych objętych obowiązkiem zgłoszenia, jeżeli ich realizacja może naruszać ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub spowodować m.in. pogorszenie stanu środowiska lub stanu zachowania zabytków.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (t.j. Dz. U. 2016.1817 z późn. zm.)

Określa ona, iż wśród zadań publicznych znajdą się działania m.in. W zakresie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego (art. 4, ust. 1, pkt. 16).

Regulacje z tym związane zawarte są w art. 19, który określa prawa i obowiązki mieszkańców w zakresie realizacji wybranych przez nich działań, zarówno w ramach inicjatyw lokalnych, jak i za pośrednictwem organizacji pozarządowych lub innych podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy. Artykuł precyzuje też, iż jednostka samorządu terytorialnego zawiera na czas określony umowę o wykonanie inicjatywy lokalnej z wnioskodawcą.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Z 2017 r. poz. 519 z późn. zm.).

Zgodnie z zapisami art. 71 ust. 3 tej ustawy przeznaczenie i sposób zagospodarowania terenu powinny w jak największym stopniu zapewniać zachowanie jego walorów krajobrazowych. Dotyczy to także krajobrazu kulturowego.

Art. 101 ust 1 określa, iż ochrona powierzchni ziemi polega m. in. na zachowaniu wartości kulturowych, z uwzględnieniem zabytków archeologicznych.

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. Z 2016 poz. 2134 z późn. zm.).

Jednym z celów ochrony przyrody jest ochrona walorów krajobrazowych, zieleni w miastach i wsiach oraz zadrzewień (art. 2, ust. 2, pkt. 5). Jako jedną z form ochrony przyrody w tym jej immamentnego składnika, jakim jest krajobraz ustawa ta przyjmuje w art. 6, ust, pkt. 3 park krajobrazowy.

Zgodnie z art. 16, ust. 1,: park krajobrazowy obejmuje obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju.

Zarówno ustanowienie parku krajobrazowego jak i nadanie mu statutu należą do prerogatyw sejmiku wojewódzkiego (art. 16, ust. 3, ust. 5).

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2016 poz. 2147 z późn. zm.)

W świetle art. 6 pkt. 5 jednym z celów publicznych tej ustawy jest opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Art. 13, ust. 4 jasno określa, że: sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości, jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek, wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Cenę nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków obniża się o 50% (zgodnie z art. 67). Właściwy organ może, za zgodą odpowiednio wojewody albo rady lub sejmiku, podwyższyć lub obniżyć tę bonifikatę (art. 68, ust. 3). Identyczny zapis stosuje się w przypadku opłaty z tytułu użytkowania wieczystego jeżeli

nieruchomość gruntowa została wpisana do rejestru zabytków (art. 73, ust 4) oraz w przypadku opłaty z tytułu trwałego zarządu (art. 84, ust 4).

Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (Dz. U. z 2016 r. poz. 716 z późn. zm.).

Na podstawie art. 7, ust. 1, pkt. 6 ustawa zwalnia od podatku od nieruchomości: grunty i budynki wpisane indywidualnie do rejestru zabytków, pod warunkiem ich utrzymania i konserwacji, zgodnie z przepisami o ochronie zabytków, z wyjątkiem części zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej.

Ustawa dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (t.j. Dz. U. 2017.862)

Według zapisów tej ustawy zarówno państwo (art. 1 ust. 2) jak i organy jednostek samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4) sprawują mecenat nad działalnością kulturalną polegający m.in. na wspieraniu i promocji opieki nad zabytkami.

Do powyższych ustaw należy dołączyć akty prawne, które w całej swojej treści odnoszą się do zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego. Są to:

- ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. Z 2012 roku, poz. 987 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. Z 2012 roku, poz. 642 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz.U. Z 2016 poz. 1506 z późn. m.),
- ustawa z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (Dz.U. Z 2015 poz. 2160 z późn. zm.).

Ostatni element to akty wykonawcze do ustawy ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Są to:

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 (Dz. U. z 2011 nr 113 poz. 661) w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem. W oparciu o art. 24 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami rozporządzenie określa sposób prowadzenia powyższych rejestrów i wykazów,
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 14 października 2015 r. W sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. Z 2015 poz. 1789),
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. W sprawie udzielenia dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru (t.j. Dz. U. 2014 r. poz. 399).

3. PRZEDMIOT OCHRONY PRAWNEJ

Przywołana na wstępie ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami stanowi podstawę prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce i wprowadza w tej materii szereg fundamentalnych definicji i pojęć. W myśl ustawy zabytek jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zgodnie z ustawą opiece podlegają – bez względu na stan zachowania – zabytki pogrupowane w trzech kategoriach:

Zabytki nieruchome będące w szczególności:

- krajobrazami kulturowymi,
- układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- dziełami architektury i budownictwa,
- dziełami budownictwa obronnego,
- obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- cmentarzami,
- parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Zabytki ruchome będące w szczególności:

- dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami, wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. Nr 85, poz. 539, z późn. zm.)
- instrumentami muzycznymi, wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

Zabytki archeologiczne będące w szczególności:

- pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- cmentarzyskami,

- kurhanami,
- reliktami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ponadto, zgodnie z art. 6.2. ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

4. FORMY PRAWNE OCHRONY ZABYTKÓW

Ustawodawca wyróżnia następujące formy ochrony zabytków:

- wpis do rejestru zabytków,
- uznanie za pomnik historii,
- utworzenie parku kulturowego,
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Wpis do rejestru zabytków

Podstawą wpisu do rejestru zabytków jest decyzja administracyjna wydana przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Z wnioskiem o taki wpis może występować właściciel zabytku oraz użytkownik wieczysty gruntu na którym znajduje się zabytek. Również wojewódzki konserwator zabytków ma prawo wszczęcia postępowania z urzędu w sprawie wpisania zabytku nieruchomego do rejestru zabytków.

Rejestr zabytków prowadzi odpowiedni wojewódzki konserwator zabytków dla zabytków znajdujących się na terenie województwa. Do rejestru można wpisać także otoczenie oraz nazwę geograficzną, historyczną i tradycyjną zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków. Wojewódzki konserwator zabytków może wpisać także do rejestru historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny.

Sprawy te reguluje *ustawa z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* oraz Rozporządzenie Ministra Kultury z 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. Nr 113, poz. 661).

Pomnik Historii

Terminem tym określa się zabytek nieruchomy o szczególnych wartościach materialnych i niematerialnych oraz znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego naszego kraju. Rangę pomnika historii podkreśla fakt, że jest on ustanawiany przez Prezydenta Rzeczpospolitej Polskiej specjalnym rozporządzeniem na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W treści prezydenckiego rozporządzenia wyszczególnia się cechy danego zabytku świadczące o jego najwyższej wartości, określa się precyzyjnie jego granice i zamieszcza schematyczną mapkę obiektu.

Na elitarną listę Pomników Historii mogą zostać wpisane obiekty architektoniczne, krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne lub ruralistyczne, zabytki techniki, obiekty budownictwa obronnego, parki i ogrody, cmentarze, miejsca pamięci najważniejszych wydarzeń lub postaci historycznych oraz stanowiska archeologiczne. W roku 2017 w całym kraju było 70 miejsc i obiektów uznanych za pomnik historii.

Park kulturowy

Kolejną formą ochrony jest utworzenie parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Podstawą jego utworzenia jest uchwała rady gminy, którą podejmuje się po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego lub decyzja o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzja o warunkach zabudowy, decyzja o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzja o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzja o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego

Relacje pomiędzy ochroną zabytków a planami zagospodarowania przestrzennego są regulowane przez artykuły 18, 19 i 20 ustawy z 23 lipca 2003 r.

o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Przede wszystkim art. 18 wprowadza obowiązek uwzględniania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

W wymienionych decyzjach, koncepcjach, strategiach, analizach, planach i studiach, winno się w szczególności uwzględnić krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, określić rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków i zapewnić im ochronę przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu oraz ustalić przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami. W przypadku zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia, zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych, ochrona ich musi być bezwarunkowo uwzględniona w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego i pozostałych decyzjach.

5. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE KRAJOWYM:

KRAJOWY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA LATA 2014-2017

Krajowy Program Opieki nad Zabytkami na lata 2014-2017 został przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 24 czerwca 2014 roku i jest efektem wykonania upoważnienia ustawowego, zawartego w artykułach 84 i 85, ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i

opiece nad zabytkami i jest programem rozwoju określonym w artykule 15 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju. Gminny Program Opieki nad Zabytkami opiera się na założeniach programu krajowego, jednak są one dość ogólne w odniesieniu do zabytków z terenu gminy.

Jednym ze strategicznych założeń krajowego programu jest wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków, w tym tworzenie podstaw współdziałania z organami samorządu terytorialnego. Program stwierdza, iż jakościowa przemiana w zakresie ochrony zabytków w Polsce może nastąpić jedynie dzięki łączeniu zasobów, lepszemu sieciowaniu struktur i działań organów ochrony zabytków.

Rolą programu krajowego jest tworzenie warunków dla wypracowania rozwiązań modelowych oraz ich upowszechnienie. Jak mówią zapisy tego dokumentu za realizację zadań związanych z ochroną zabytków odpowiedzialna jest zarówno administracja rządowa (wojewódzcy konserwatorzy zabytków oraz Generalny Konserwator Zabytków), jak również jednostki samorządu terytorialnego wszystkich szczebli oraz od stopnia zaangażowania tych podmiotów będą zależały realne efekty podejmowanych działań.

Głównym celem Programu jest „Wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w rozwoju potencjału kulturowego i kreatywnego Polaków". Cel ten realizowany będzie poprzez trzy cele szczegółowe:

1. Wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce
2. Wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków
3. Tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji i reinterpretacji

W ramach celu szczegółowego 1 wyznaczono następujące kierunki działania:

1. Porządkowanie rejestru zabytków nieruchomych.
2. Przygotowanie ratyfikacji Konwencji UNESCO ds. ochrony dziedzictwa podwodnego.
3. Wypracowanie jednolitych standardów działania konserwatorskiego w odniesieniu do wybranych typów i kategorii zabytków nieruchomych zgodnie z obowiązującą doktryną konserwatorską.
4. Wzmocnienie instrumentów ochrony krajobrazu kulturowego.

5. Opracowanie diagnozy prawnej ochrony zabytków ruchomych.

6. Opracowanie kompleksowego raportu o stanie zachowania zabytków.

7. Kontynuacja badań w ramach AZP na obszarach szczególnie istotnych ze względu na zagrożenia dla dziedzictwa archeologicznego.

W ramach celu szczegółowego 2 wyznaczono następujące kierunki działania:

1. Zwiększenie efektywności zarządzania i ochrony zabytków poprzez wdrażanie infrastruktury informacji przestrzennej o zabytkach.

2. Wypracowanie standardów, pozwalających na lepszy przepływ informacji pomiędzy organami ochrony zabytków a społecznościami żyjącymi w otoczeniu zabytków objętych ochroną.

3. Podniesienie jakości procesów decyzyjnych w organach ochrony zabytków.

4. Merytoryczne wsparcie samorządu terytorialnego w ochronie zabytków.

W ramach celu szczegółowego 3 wyznaczono następujące kierunki działania:

1. Przygotowanie ratyfikacji Konwencji ramowej Rady Europy w sprawie znaczenia dziedzictwa kulturowego dla społeczeństwa.

2. Wspieranie budowania świadomości społecznej funkcji dziedzictwa kulturowego jako podstawy kształtowania się tożsamości narodowej i społeczności lokalnych.

3. Promocja zasobu dziedzictwa za pośrednictwem Internetu.

4. Zwiększanie dostępu do zasobu dziedzictwa i ułatwienie jego odbioru społecznego.

KONCEPCJA PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA KRAJU DO ROKU 2030

Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju została przyjęta przez Radę Ministrów dnia 13 grudnia 2011 r. Dokument określa zasady polityki państwa w dziedzinie przestrzennego zagospodarowania kraju w perspektywie najbliższych kilkunastu lat.

Polityka przestrzennego zagospodarowania kraju realizuje cele rozwoju kraju w odniesieniu do całości przestrzeni polskiej. Biorąc pod uwagę nowy paradygmat polityki rozwoju cel strategiczny (ponadczasowy) polityki przestrzennego zagospodarowania kraju można określić następująco: Efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągania ogólnych celów rozwojowych — konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie.

Tak sformułowany cel — przy doborze odpowiednich celów cząstkowych oraz instrumentów wdrożeniowych — realizowany jest przez wszystkie podmioty publiczne wykonujące zadania rozwojowe w zakresie swoich kompetencji na różnych poziomach zarządzania, w różnych obszarach tematycznych i w odniesieniu do różnych terytoriów.

Drogą do zapewnienia realizacji celu strategicznego polityki przestrzennego zagospodarowania kraju jest koncentracja działań podmiotów publicznych w wybranych obszarach tematycznych i na wyodrębnionych terytoriach. W odniesieniu do diagnozy sytuacji, uwarunkowań oraz trendów rozwojowych sformułowano sześć wzajemnie powiązanych celów polityki przestrzennego zagospodarowania kraju w horyzoncie roku 2030:

- Cel 1. Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności;
- Cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów;
- Cel 3. Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej;
- Cel 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski;
- Cel 5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa;

- Cel 6. Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego.

Koncepcja wskazuje, iż wzmocnienie ładu przestrzennego na poziomie zarządzania zasobem krajobrazów kulturowych i przyrodniczych będzie jednocześnie służyło wdrożeniu zapisów Konwencji Krajobrazowej Rady Europy. Podstawowymi formami ochrony krajobrazów powinny zostać formy dotychczas stosowane: parki krajobrazowe, pomniki historii, parki kulturowe oraz — dla obiektów rangi międzynarodowej — wpis na listę dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego UNESCO.

Stwierdzono, że promocja dziedzictwa kulturowego wpłynęła na wzrost rozpoznawalności i atrakcyjność polskiej przestrzeni. Dbałość o spuściznę kultury dawnych mieszkańców ziem polskich i wspieranie zachowanych tradycji lokalnych sprzyjają rozwojowi turystyki i wspomagają proces identyfikacji tożsamości kulturowej migrantów. Krajobraz ważny dla historii kultury jest chroniony na równi z krajobrazami charakterystycznymi dla regionów geograficzno- przyrodniczych w zintegrowanej z siecią przyrodniczą rozwiniętej sieci parków kulturowych i pomników historii.

NARODOWA STRATEGIA ROZWOJU KULTURY NA LATA 2004 – 2013 ORAZ UZUPEŁNIENIE STRATEGII NA LATA 2004 – 2020

Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zostały zawarte w dokumencie o nazwie Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013 (przyjętym przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r.) oraz jego uszczegółowieniu „Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020" (przyjętym w 2005 r.). Są to rządowe dokumenty tworzące ramy dla nowoczesnego mecenatu państwa w sferze kultury, a przede wszystkim dla nowocześnie pojmowanej polityki kulturalnej państwa, funkcjonującej w warunkach rynkowych, w połączeniu z perspektywami kolejnych okresów programowania Unii Europejskiej.

Głównym celem strategii jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturalnego regionów w Polsce.

Dokumentem służącym wdrożeniu Narodowej Strategii Rozwoju Kultury jest

Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004-2013". W programie zapisano następujące priorytety i działania:

- **Priorytet 1. Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe**

Działania realizowane w ramach niniejszego priorytetu mają na celu materialną poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców, turystów i inwestorów. Realizacja działań pozwoli na zwiększenie atrakcyjności regionów, a także wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.

- Działanie 1.1. Budowa nowoczesnych rozwiązań organizacyjno-finansowych w sferze ochrony zabytków
- Działanie 1.2. Kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne
- Działanie 1.3. Zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych.

- **Priorytet 2. Edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego**

- Działanie 2.1. Rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego
- Działanie 2.2. Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego przed nielegalnym wwozem, wywozem i przewozem przez granicę.

Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020, opracowane przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego w 2005 r., zawiera ważny z punktu widzenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Program Operacyjny „Dziedzictwo kulturowe".

Priorytet I tego Programu dotyczy rewaloryzacji zabytków nieruchomych i ruchomych. Celami tego priorytetu są:

- poprawa stanu zachowania zabytków,

- zwiększanie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego (w tym także liczby stanowisk archeologicznych),
- kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele inne niż kulturalne,
- zwiększenie roli zabytków i muzealiów w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych,
- poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji,
- zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę oraz na wypadek sytuacji kryzysowych i konfliktu zbrojnego.

5.2 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZKIM

STRATEGIA ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

Spośród celów strategicznych i wyszczególnionych w nich celów operacyjnych dla potrzeb niniejszego Programu najważniejsze znaczenie ma cel strategiczny „Wzrost konkurencyjności gospodarki" i zawarty w jego ramach cel operacyjny „Wzrost potencjału turystycznego" Cel ten zakłada wzrost potencjału turystycznego przy poszanowaniu wymagań środowiska przyrodniczego. Wyszczególniono następujące działania:

- Opracowanie koncepcji produktów turystycznych:
  - opracowania i wdrożenia marketingowej strategii rozwoju turystyki w regionie, identyfikującej rynki, produkty i kanały komunikacji, stałe badania rynku turystycznego, w tym ewidencja i badania wszystkich kategorii zabytków (w celu rozwoju, konserwacji, rewaloryzacji i zagospodarowania dóbr kultury),

- wyeksponowanie specyfiki i wypromowanie tradycji regionu, opracowania szerokiej i urozmaiconej oferty turystycznej opartej o tradycje wydarzeń historycznych w regionie, posiadane obiekty zabytkowe i regionalną kuchnię

➢ Wspieranie rozwoju infrastruktury:
- ujednolicenie znakowania dróg i identyfikowanych atrakcji turystycznych, urządzenie miejsc postoju i odpoczynku turystów przy drogach i trasach rowerowych,
- zwiększanie dbałości o muzea, poprzez wsparcie kadry merytorycznej, poprawę bazy lokalowej i lepsze wyposażenie techniczne; budowa nowych i doinwestowanie istniejących instytucji kulturalnych,
- poprawa stanu sanitarnego i estetyki regionu, wspieranie rewitalizacji i budowy nowych szlaków wodnych,
- stała kontrola i ocena obiektów turystycznych

➢ Wzrost jakości aktualnej oferty turystycznej:
- opracowanie i realizowanie programów wspierania i ochrony indywidualnych cech kultury regionalnej, poszerzenie programów i repertuaru instytucji kultury,
- zwiększenie opieki nad działalnością twórczą i zapewnienie warunków powszechnej edukacji kulturalnej wszystkich grup społecznych

➢ Współpraca na rzecz rozwoju turystyki:
- inicjowanie i tworzenie lokalnych organizacji turystycznych, wspieranie i zaktywizowanie lobby turystycznego poprzez wspólne działania władz i zrzeszeń turystycznych - wsparcie otrzymają inicjatywy lokalne (w tym mniejszości narodowych) w tworzeniu placówek muzealnych, izb regionalnych, kolekcji oraz promocji miejsc historycznych,
- wsparcie współpracy partnerskiej regionów i samorządów, w tym wykorzystującej naturalne powiązania mniejszości narodowych z ich ojczyznami,
- współtworzenie i współuczestniczenie w międzynarodowych i krajowych programach i imprezach kulturalnych

- Informacja i promocja:
    - regularna informacja o ofercie turystycznej i kulturalnej,
    - rozbudowa systemu informacji lokalnej,
    - utrzymanie na wysokim poziomie systemu informacji i promocji regionu funkcjonującego w sieci krajowej, poprzez utworzenie i wspieranie powiatowych ośrodków informacji i promocji turystycznej
    - organizacja szkoleń i kursów dla kadry turystycznej,
    - budowę pozytywnego wizerunku regionu,
    - zwiększenie liczby, jakości i wielkości nakładów wydawnictw promocyjnych, organizowanie cyklicznych imprez promujących region i regionalne produkty turystyczne,
    - uczestniczenie województwa warmińsko-mazurskiego w turystycznych targach krajowych i wybranych zagranicznych
    - zwiększenia świadomości korzyści płynących z rozwoju turystyki

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

Dla potrzeb opracowania największe znaczenie mają wyszczególnione działania z zakresu ochrony wartości kulturowych:

- ochrona dziedzictwa kulturowego i historycznego jako filaru turystyki;
- otoczenie szczególną troską obiektów zabytkowych o randze krajowej i międzynarodowej, a także obiektów o mniejszej randze lecz decydujących o odrębności regionalnej;
- przywrócenie zespołom staromiejskim ich historycznego charakteru (rewaloryzacja);
- zachowanie historycznej zabudowy wiejskiej z układem drożnym oraz zabytkowych układów pałacowych, dworskich i parkowych;

- respektowanie w zagospodarowaniu przestrzennym bezkonfliktowego wkomponowania zabudowy w przestrzeń historyczną

W planie wojewódzkim ustalono objęcie szczególną ochroną miast określonych w niniejszym planie województwa jako ośrodki kulturowe oraz zespoły kulturowe. Ośrodki kulturowe są to miejsca koncentracji obiektów zabytkowych będące miastami historycznymi. Przy ich ocenie wzięto pod uwagę ilość i jakość następujących elementów obejmujących: układ staromiejski — Stare Miasto, w tym rynek, zamek, kościół, obwarowania miejskie i ratusz, a także obiekty zabytkowe w ich sąsiedztwie.

Rozwiązanie problemów w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego na obszarze województwa głównie będzie obejmowało:

- działania ochronne i zabezpieczające, a także określenie zasobów i ich wartości;
- opracowanie strategii działań zmierzających do skutecznej i ciągłej ochrony, prawidłowego ich zagospodarowania i wypromowania;
- usystematyzowanie istniejących opracowań dotyczących krajobrazu kulturowego na fragmentach byłych województw włączonych w granice nowego regionu, dokonanie ich oceny według jednolitych kryteriów oraz uzupełnienie braków;
- przystosowanie obiektów zabytkowych do nowych funkcji (np. turystyka)

WARMIŃSKO-MAZURSKI WOJEWÓDZKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA LATA 2016 – 2019

Program Opieki nad Zabytkami Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2016-2019 został przyjęty uchwałą nr XVIII/246/16 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 28 czerwca 2016 r. Program zawiera szereg celów i działań, których realizacja jest uzależniona od zespolenia i koordynacji różnych form i metod ochrony dziedzictwa kulturowego. Zachowanie zasobów regionalnego dziedzictwa kulturowego uznano za ważny czynnik wpływający na kształtowanie się tożsamości regionalnej i promocji turystycznej. Cele te kształtują się, jak następuje:

- Zespolenie i koordynacja form i metod ochrony dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez:

  a) realizację powszechnych tendencji europejskich i światowych do rozszerzania pola ochrony na całe dziedzictwo kulturowe obejmujące dobra kultury i natury;

  b) powiązanie ochrony zabytków z polityką ekologiczną (ochrony przyrody), architektoniczną i przestrzenną, celną oraz polityką bezpieczeństwa;

  c) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania województwa;

  d) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków (w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego) łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej w planach rozwoju województwa;

  e) uwzględnianie – w planach zagospodarowania przestrzennego – ochrony środowiska naturalnego powiązanego przestrzennie z założeniami urbanistycznymi i ruralistycznymi oraz zespołami architektonicznymi;

  f) opracowywanie gminnych i powiatowych programów opieki nad zabytkami jako ważnego instrumentu kształtowania lokalnych strategii rozwoju;

  g) wykorzystywanie nowej formy ochrony zabytków, jaką stanowi park kulturowy;

- Opieka nad zabytkami nieruchomymi ze szczególnym uwzględnieniem obiektów i zespołów charakterystycznych dla województwa warmińsko-mazurskiego:

  a) Wspieranie polityki konserwatorskiej dotyczącej m.in.: postępowania zgodnie z obowiązującymi standardami i zasadami konserwatorskimi, wykonywania kompleksowych dokumentacji obiektów zabytkowych poddawanych pracom konserwatorskim bądź rewaloryzacyjnym;

b) Inicjowanie, wspieranie i popularyzacja działań zmierzających do wyszukania nowych właścicieli lub dzierżawców dla obiektów zabytkowych wymagających zagospodarowania;

c) Dofinansowywanie wybranych prac badawczych i dokumentacyjnych związanych z najważniejszymi obiektami zabytkowymi – wprowadzenie systemu wojewódzkich grantów badawczych;

d) Dofinansowywanie prac konserwatorskich przy zabytkach, zgodnie z priorytetami określonymi w Programie;

e) Wdrożenie i realizacja programów opieki nad zabytkami o szczególnym znaczeniu dla tożsamości kulturowej województwa, tj. Program ochrony gotyckiej architektury ceglanej, Program ochrony i odnowy centrów historycznych miast oraz zespołów urbanistycznych powstałych w XIX i XX w., Program ochrony dziedzictwa wiejskiego, Program ochrony i odnowy architektury użyteczności publicznej, Program ochrony architektury przemysłowej i zabytków techniki, Program ochrony zabytkowych zespołów dworsko-parkowych, Program ochrony alei przydrożnych, Program ochrony sanktuariów pielgrzymkowych, Program ochrony architektury sakralnej XIX i XX wieku, Program ochrony kapliczek i krzyży przydrożnych.

- Opieka nad zasobami muzeów.

  W Programie podkreślono, iż prawidłowa ochrona i skuteczne upowszechnianie dóbr kultury przez muzea wymaga działań na wielu obszarach (zabezpieczenie warunków do działalności muzealnej, prowadzenie działalności badawczej, działania promocyjne, rozwój sieci muzealnej).

- Program ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego województwa warmińsko-mazurskiego

  W Programie uznano obszar województwa warmińsko-mazurskiego za region o wyjątkowych walorach archeologicznego dziedzictwa kulturowego. Decydują o tym przede wszystkim:

- stosunkowo duża liczba znanych stanowisk, w tym dobrze zachowanych i mających wyjątkowe znaczenie dla archeologii europejskiej. Przykładem może być sieć osad nawodnych kultury kurhanów zachodniobałtyjskich bądź też kompleksy grodzisk, kurhanów, itp.;

- charakter wielu z nich, ujawniający interesujące związki z terenami ościennymi, w tym szczególnie od wschodu i zachodu regionu;

- walory stosunkowo nieprzekształconego jeszcze środowiska naturalnego, z którym współgra archeologiczny krajobraz kulturowy (np. grodziska i kurhany, a także niektóre charakterystycznie posadowione stanowiska płaskie).

Strategia ochrony archeologicznych zasobów regionu powinna się skupić na następujących zadaniach:

a) współpracę ze środowiskiem tzw. „wykrywaczy" zmierzająca do pełnej kontroli ich działalności, a także dającą możliwości wykorzystania ich umiejętności w działaniach zmierzających do pełniejszego rozpoznania zasobów archeologicznych i zapobieganie działalności przestępczej polegającej głównie na nielegalnym handlu zabytkami archeologicznymi;

b) szerszą niż dotychczas edukację i popularyzację w zakresie potrzeby ochrony dziedzictwa archeologicznego poprzez organizacje plenerowych festynów i pokazów, szlaków turystycznych, ścieżek edukacyjnych itp.;

c) wspieranie rewitalizacji zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych;

d) wspieranie działań zmierzających do podejmowania prac konserwatorskich przy archeologicznych zabytkach ruchomych wpisanych do rejestru zabytków;

e) powołanie Muzeum Archeologicznego – nowoczesnej placówki o randze wojewódzkiej o odpowiednim zapleczu magazynowym, której zadaniem byłoby m.in. systematyczne gromadzenia i eksponowanie pozyskiwanych w trakcie badań materiałów zabytkowych, a także ich konserwację i digitalizację.

f) utworzenie parków kulturowych, działających w oparciu o zabytki archeologiczne.

- Ochrona dziedzictwa niematerialnego.

- Praktyczne wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego – rozwój turystyki, działania edukacyjne, promocyjne.

  a) utworzenie portalu internetowego, aktualizowanego na bieżąco, o wielowątkowym profilu informacyjnym na temat dziedzictwa kulturowego regionu;

  b) stworzenie wojewódzkiego jednolitego systemu regionalnej popularyzacji i promocji zagadnień z zakresu ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego, skierowanego do jednostek samorządu terytorialnego, szkół, organizacji pozarządowych itp.

  c) działania wspierające wykorzystywanie obiektów zabytkowych (w tym nieużytkowanych) dla potrzeb rozwoju infrastruktury turystycznej;

  d) realizacja programu ogólnospołecznej edukacji kulturowej; właściwa edukacja dzieci i młodzieży nastawiona na poznanie wartości tzw. „małych ojczyzn" i wskazanie potrzeby ochrony krajobrazu kulturowego jako swoistego wyróżnika i świadectwa tożsamości regionalnej;

  e) wydawanie i dofinansowywanie wydawnictw poświęconych zabytkom Warmii i Mazur;

  f) promowanie i wspieranie przywracania lub utrzymywania w obiektach pierwotnych, historycznych funkcji;

  g) współudział w organizacji i współfinansowanie imprez kulturalnych, zwłaszcza o znaczeniu ponadlokalnym, promujących dziedzictwo kulturowe;

  h) działania związane z funkcjonowaniem szlaków edukacyjno-turystycznych po zasobach dziedzictwa kulturowego;

  i/ organizacja i rozszerzenie formuły Europejskich Dni Dziedzictwa.

STRATEGIA ROZWOJU KULTURY W WOJEWÓDZTWIE WARMIŃSKO-MAZURSKIM

W 2000 r. powstał wojewódzki dokument dotyczący ochrony dorobku kulturowego regionu. Jest nim Strategia rozwoju kultury województwa warmińsko-mazurskiego do 2015 roku. Dokument ten stanowi rozwinięcie jednego ze strategicznych celów regionu, który brzmi: „Bogactwo dziedzictwa i kultury regionu istotnym czynnikiem rozwoju społeczno-gospodarczego".

Głównymi założeniami, które stanęły u podstaw opracowania strategii rozwoju kultury są między innymi:

- tworzenie odpowiednich warunków dla rozwoju muzealnictwa;
- ochrona i konserwacja zabytków;
- badania archeologiczne i kulturoznawcze;
- powołanie Regionalnego Ośrodka Studiów i Ochrony Dziedzictwa Kulturowego;
- ochrona krajobrazu kulturowego i kształtowanie harmonijnego krajobrazu współczesnego;
- organizowanie i wspieranie przedsięwzięć kulturalnych o szczególnej randze służących do promocji regionu;
- zachowanie kultury niematerialnej, w tym tradycji ludowych ze szczególnym uwzględnieniem tych, które decydują o regionalnej odrębności i indywidualności;

- dostosowanie sieci placówek i instytucji kultury do potrzeb społeczności lokalnych.

Tak sprecyzowane założenia pozwoliły wygenerować trzy podstawowe obszary działania, dla których opracowane zostały cele szczegółowe, które przedstawiają się w sposób następujący:

Dla obszaru ochrona dziedzictwa kulturowego:

- Prawidłowe warunki ochrony dziedzictwa regionalnego;
- Odpowiednie warunki funkcjonowania muzeów;

- Ochrona krajobrazu kulturowego i kształtowanie harmonijnego krajobrazu współczesnego.

Dla obszaru organizacja i prowadzenie działalności kulturalnej:

- Tworzenie warunków szerokiej oferty kulturalnej;
- Dostosowanie sieci placówek i instytucji kultury do potrzeb społeczności lokalnych;
- Powszechnie dostępna edukacja w dziedzinie kultury i dziedzictwa regionalnego;
- Stworzenie systemu profesjonalnej opieki nad kulturą ludową;
- Tworzenie warunków finansowych do realizacji zadań z zakresu kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego.

Dla obszaru: komunikacja społeczna, środki masowego przekazu w kulturze:

- Budowa społeczeństwa informacyjnego;
- Promocja zewnętrzna i wewnętrzna dorobku kulturowego.

STRATEGIA ROZWOJU TURYSTYKI W WOJEWÓDZTWIE WARMIŃSKO-MAZURSKIM

Na potrzeby Strategii Rozwoju Turystyki wypracowano następującą wizję rozwoju turystyki w województwie warmińsko-mazurskim:

„TURYSTYKA WIODĄCĄ DZIEDZINĄ GOSPODARKI WARMII I MAZUR, GENERUJĄCĄ NOWE MIEJSCA PRACY I WZROST DOCHODÓW LUDNOŚCI"

„Poprzez ochronę i kontrolowany rozwój posiadanych zasobów naturalnych i kulturowych Warmia i Mazury staną się synonimem produktu turystycznego wysokiej jakości, skutecznie konkurującego zarówno na rynku krajowym, jak i na rynkach zagranicznych"

W ramach trzech priorytetów rozwojowych Strategii Rozwoju Turystyki wyszczególniono następujące zadania:

- Rozwój regionalnych produktów turystycznych

    - Rozwój produktów wizerunkowych (najwyższej rozpoznawalności)
    - Rozwój produktów podstawowych (generujących najwyższe dochody)
    - Rozwój produktów niszowych
    - Rozwój produktów uzupełniających
    - Rozwój walorów i atrakcji turystycznych
    - Rozwój infrastruktury

- Skuteczną promocję produktów turystycznych
    - Poprawa promocji regionu i produktów turystycznych
    - Usprawnienie systemu regionalnej informacji turystycznej

- Rozwój aktywności społecznej i kadr oraz branżowych struktur organizacyjnych

    - Aktywizacja społeczna na rzecz turystyki i krajoznawstwa
    - Kształcenie i szkolenie kadr turystycznych
    - Rozwój branżowych struktur organizacyjnych

5.3 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE POWIATU

POWIATOWY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU OSTRÓDZKIEGO

Na chwilę obecną powiat ostródzki nie posiada opracowanego Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami.

5.4 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE GMINY

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY MIŁOMŁYN

W treści studium zawarte są zalecenia dotyczące polityki gminnej w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego. dla poszczególnych jego elementów.

Główną zasadą konserwatorską podczas planowania remontu obiektu zabytkowego jest wykonanie go przy użyciu materiałów historycznie uzasadnionych, z maksymalnym zachowaniem substancji zabytkowej i minimalną w nią ingerencją, tj. obowiązuje zasada kontynuacji tradycyjnych materiałów i technologii (w zależności od konkretnego budynku- tj. kamień, cegła, drewno, szkło, dachówka ceramiczna w kolorze ceglastoczerwonym, blacha miedziana, cynkowa lub tytanowo-cynkowa, tynki, zaprawy i farby, które pozwolą na „oddychanie" muru), charakterystycznych dla okresu powstawania obiektu- rozpoznanie to, dla poprawnego przygotowania do prac remontowych, winno wynikać np. z badań archiwalnych (źródeł ikonograficznych, fotograficznych, pisanych, itp.) lub ingerencyjnych badań konserwatorskich substancji zabytkowej obiektu (tyczy to głównie prac na elewacji, klatkach schodowych, piwnicach, werandach, balkonach, schodach, balustradach, bramach przejazdowych oraz wobec wszelkiej stolarki otworowej - okna i drzwi). Niedopuszczalne jest stosowanie ahistorycznych materiałów budowlanych, typu okna i drzwi PCV, blacho dachówka, gont bitumiczny, dachówka cementowa czy styropian, wełna do ocieplania zewnętrznego.

Ze stanowiska konserwatorskiego przede wszystkim niedopuszczalne jest wykonanie izolacji zewnętrznej elewacji budynku, ponieważ planowana inwestycja nie może prowadzić do utraty wartości zabytkowych, które zakwalifikowały obiekt do ochrony konserwatorskiej i umieszczenia w ewidencji zabytków- zamierzenie budowlane prowadzące do przysłonięcia oryginalnego wystroju elewacji i detalu architektonicznego oraz, idąca za tym, zmiana głębokości osadzenia stolarek, sprawi, że obiekt zatraci swój pierwotny charakter a tym samym swa zabytkową autentyczność. Z tego samego stanowiska konserwatorskiego niedopuszczalne jest wykonanie zamiany

pokrycia i kształtu dachu budynku- ustrój konstrukcyjny dachu pod dachówkę jest diametralnie różny od tego pod tzw. blachodachówkę, a jego przebudowa sprawie, że zmienia się forma i gabaryt obiektu oraz charakter zabudowy regionalnej Warmii i Mazur, a bez wymiany konstrukcji przy dokonaniu zmian obciążeniowych może dojść do zawalenia budynku, czyli jego bezpowrotnego zniszczenia. Stolarka otworowa posiada także swój lokalny charakter, wygląd i formę- winna być poddana stosownym zabiegom konserwatorskim, a jedynie w uzasadnionych przypadkach dopuszczalna jest wymiana (po wykonaniu stosownej dokumentacji inwentaryzacyjnej) na nową, aczkolwiek na wzór starej w odniesieniu do kształtu, wymiarów, podziałów, materiału, koloru, elementów ozdobnych, okuć i zamków, itp.

Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków

Na jakiekolwiek działania, badania, prace, roboty, umieszczanie znaków czy urządzeń technicznych w zabytkach wpisanych do rejestru i w ich otoczeniu oraz w obszarach wpisanych do rejestru zabytków konieczne jest uzyskanie pozwolenia WKZ z aktem wykonawczym, który określa tryb i sposób wydawania pozwoleń, w tym szczegółowe wymagania, jakim powinien odpowiadać wniosek o wydanie pozwolenia i pozwolenie.

Zagospodarowanie na cele użytkowe zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru wymaga posiadania przez jego właściciela lub posiadacza:

- dokumentacji konserwatorskiej określającej stan zachowania zabytku nieruchomego i możliwości jego adaptacji, z uwzględnieniem historycznej funkcji i wartości tego zabytku,

- uzgodnionego z wojewódzkim konserwatorem zabytków programu prac konserwatorskich przy zabytku nieruchomym, określającego zakres i sposób ich prowadzenia oraz wskazującego niezbędne do zastosowania materiały i technologie,

- uzgodnionego z wojewódzkim konserwatorem zabytków programu zagospodarowania zabytku nieruchomego wraz z otoczeniem oraz dalszego korzystania z tego zabytku, z uwzględnieniem wyeksponowania jego wartości.

Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- naukowego badania i dokumentowania zabytku,
- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorski i robót budowlanych przy zabytku,
- zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie,
- korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwale zachowanie jego wartości,
- popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Celem zaplanowania jakiejkolwiek inwestycji wobec przedmiotowego budynku oraz możliwością zajęcia ostatecznego stanowiska przez organ konserwatorski w przedmiotowej sprawie (którego ustawowa ochrona prawna polega przede wszystkim na zapobieganiu zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków i udaremniania niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków) jest posiadanie dokumentacji z wykonania stosownych badań konserwatorskich, architektonicznych i archeologicznych substancji zabytkowej (lub ich wykonanie), a wyniki których winny być uwzględnione w programie działań przy obiekcie, a jakiekolwiek działania remontowe zabytkowego obiektu winny być prowadzone z poszanowaniem substancji zabytkowej wraz z maksymalnym jej zachowaniem oraz użyciem materiałów budowlanych historycznie uzasadnionych.

Zabytki archeologiczne

W przypadku realizowania inwestycji na obszarze stanowiska archeologicznego, znajdującego się w ewidencji zabytków AZP, nie będącego w rejestrze zabytków, prace ziemne należy poprzedzić badaniami archeologicznymi - ich wyniki pozwolą na zajęcie stanowiska konserwatorskiego do zagospodarowania terenu. Zakres i rodzaj niezbędnych badań archeologicznych ustala Wojewódzki Konserwator Zabytków w drodze decyzji.

Na stanowiskach archeologicznych o własnej formie terenowej i wpisanych do rejestru zabytków zakazuje się inwestycji budowlanych i działalności rolniczej, winny one pozostać nieużytkami.

W przypadku braku ewidencji AZP należy wykonać rozpoznanie powierzchniowe przed realizacją inwestycji. Na w/w rodzaje badań archeologicznych należy bezwzględnie uzyskać pozwolenia WKZ.

Zabytki architektury ujęte w ewidencji zabytków

W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ. Do zgłoszenia robót budowlanych należy dołączyć, w zależności od potrzeb, pozwolenia, uzgodnienia i opinie wymagane odrębnymi przepisami (np. wojewódzkiego konserwatora zabytków). Katalog działań budowlanych w stosunku, do których należy uzyskać pozwolenie budowlane, a które podlegają zgłoszeniu organowi budowlanemu, określają przepisy budowlane.

Odnośnie zabytków architektury ujętych w ewidencji zabytków oraz w ich otoczeniu obowiązuje:

- ochrona historycznego krajobrazu kulturowego z widokami na historyczne ośrodki miejskie i wiejskie z dominantami w postaci kościołów oraz historyczną zieleń zagospodarowaną w postaci parków, cmentarzy i alei przydrożnych,

- ochrona zachowanej zabytkowej struktury architektoniczno-przestrzennej w postaci układu ruralistycznego, zabytków architektury, zabytkowych parków i cmentarzy, zabytkowej zieleni zorganizowanej, np. alei przydrożnych,

- ochrona układu dróg i placów, sposobu zabudowy wsi i zależności przestrzennych, występujących pomiędzy poszczególnymi częściami składowymi wsi,

- pełna ochrona obiektów historycznych w stosunku do których obowiązuje:

  - ochrona kształtu i rodzaju pokrycia dachów, artykulacja i sposób opracowania elewacji (w tym rodzaj i forma stolarki otworowej jako jednego z elementów wystroju elewacji),

- zakaz dokonywania zmian w budynkach historycznych, mogących doprowadzić do utraty wartości zabytkowej (wyburzania, nadbudowy, zmian kształtu dachów, zmian rodzaju pokrycia dachowego, tj. wprowadzania współczesnego rodzaju pokrycia oraz przebudowy obiektów historycznych - w tym zmian w obrębie elewacji, z wyłączeniem prac adaptacyjnych uwzględniających walory zabytkowe obiektów, dokonanych na podstawie wytycznych konserwatorskich oraz zmian wynikających z ustaleń zdobytych na podstawie badań naukowych i konserwatorskich),

- remonty budynków historycznych należy prowadzić na zasadach pozwalających zachować jako eksponowane walory zabytkowe elewacji tj. kompozycję elewacji, detal architektoniczny, rodzaj wykończenia elewacji, historyczny rodzaj materiałów budowlanych.

Historyczne parki i cmentarze

W obrębie cmentarzy obowiązuje:

- ochrona układu przestrzennego (alei, układu kwater),
- ochrona zabytkowego drzewostanu,
- ochrona historycznych nagrobków i innych elementów małej architektury, tj. ogrodzenia, pompy wody, kaplice,
- zakaz zmian układu przestrzennego (aleje, nasadzenia, kwatery),
- zakaz wycinki starodrzewia,
- zakaz likwidacji historycznych elementów małej architektury oraz zabytkowych nagrobków.

W obrębie parków obowiązuje:

- ochrona układu przestrzennego i historycznego sposobu zagospodarowania,
- ochrona zabytkowego drzewostanu,
- ochrona historycznych elementów małej architektury, tj. ogrodzenia, itp.,
- zakaz zmian układu przestrzennego (aleje, nasadzenia, kwatery),

- zakaz wycinki starodrzewia,
- zakaz likwidacji historycznych elementów małej architektury.

Wszelkie prace inwestycyjne dotyczące zabytkowych parków i cmentarzy należy poprzedzić właściwą dokumentacją konserwatorską, prowadzącą do określenie uwarunkowań historycznych i możliwości dalszego użytkowania. Wszelkie prace prowadzone w obrębie historycznych parków i cmentarzy należy uzgodnić z WKZ, a w przypadku obiektów wpisanych do rejestru zabytków- uzyskać pozwolenia WKZ na prowadzenie prac.

6. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY MIŁOMŁYN

6.1 CHARAKTERYSTYKA GMINY MIŁOMŁYN

Gmina Miłomłyn leży w zachodniej części powiatu ostródzkiego i graniczy z sześcioma gminami: od północy z gminami Małdyty i Morąg, od wschodu z gminą Łukta, od strony południowo-wschodniej z gminą Ostróda, od południowo–zachodniej z gminą Iława, zaś od zachodu z gminą Zalewo.

Miłomłyn położony jest na trasie Kanału Elbląskiego, który ma charakter unikatowy w skali światowej. Jest to niesamowicie duży atut dla gminy Miłomłyn, pozwalający na reklamę i przyciąganie turystów na teren gminy.

Geograficznie przeważająca część gminy Miłomłyn położona jest we wschodniej części Pojezierza Iławskiego, a pozostała jej część (południowo-wschodnia) na Pojezierzu Chełmińsko-Dobrzyńskim. Administracyjnie należy do podregionu elbląskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Gmina Miłomłyn obejmuje miasto Miłomłyn i 13 sołectw, w tym 30 miejscowości wiejskich. Położenie geograficzno-przestrzenne gminy Miłomłyn cechuje:

- centralne położenie miasta Miłomłyn względem obszaru gminy Miłomłyn;

- bliskie sąsiedztwo z miastem powiatowym Ostróda (12 km);
- bliskość dużych miast: Elbląga (63 km), Olsztyna (54 km), Iławy (44 km) i Morąga (29 km);
- bardzo korzystne powiązanie gminy z drogą krajową nr S 7. Odległość do Gdańska wynosi; 123 km, a do Warszawy 220 km.

Powierzchnia Gminy Miłomłyn wynosi 16.091 ha, co stanowi 9,12% obszaru Powiatu Ostródzkiego, w tym: użytki rolne - 40,13%, lasy - 40,84%, akweny wodne - 10,74%, pozostałe grunty - 8,17%1.

Gmina Miłomłyn wchodzi w skład obszaru funkcjonalnego „Zielonych Płuc Polski". Teren gminy charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem zasobów środowiska przyrodniczego o zachowanych naturalnych krajobrazach.

6.2 RYS HISTORYCZNY GMINY MIŁOMŁYN

Miejscowość powstała na przełomie XIII i XIV w. początkowo pełniąc funkcję strażnicy krzyżackiej. Na początku XIV w. w osadzie zbudowano zamek i młyn, a obok powstało osiedle targowe Liwemühl (Młyn nad Liwą), które w 1335 r. uzyskało prawa miejskie. Zniekształcona nazwa Liebemühl została później przetłumaczona przez Polaków jako Miłomłyn. Warto zwrócić uwagę, iż herb miasta jest ściśle zespolony z jego nazwą. Przedstawia zębate koło młyńskie, a w środku symbol zakonu - krzyż. Jest to tzw. herb mówiący - urobiony od nazwy. najstarszy znany przywilej miasta z 1335 r. określał prawa lokatora - sołtysa Tylego z Herzogenwalde.

Pierwsze wzmianki o osadnictwie pochodzą z 1310 roku, kiedy to zaczęto osiedlać kolonistów niemieckich, sprowadzanych głównie z Turyngii i Saksonii. Jak już wspomniano, w 1335 roku komtur dzierzgoński Hartung von Sonnenborn nadał Miłomłynowi herb i przywilej lokacyjny na prawie chełmińskim. W czasach krzyżackich miejscowość należała do komturstwa dzierzgońskiego. Od połowy XIV wieku Miłomłyn posiadał władze miejskie i sąd miejski. Zamek pełnił funkcję siedziby pokuratora podległej komturstwu w Dzierzgoniu.

Miłomłyn w obrębie murów zajmował powierzchnię około 3 hektarów. Prostokątny rynek, leżący na głównej osi komunikacyjnej stanowił 15 proc. powierzchni całego miasta. Otoczone murami obronnymi posiadało 2 bramy wjazdowe, które zostały rozebrane w 1692 r. Na rynku stał zbudowany w 1406 r. ratusz, który również rozebrano w 1692 r. Krzyżacki zamek usytuowany był w miejscu, które nazywane jest Zaułkiem Nadleśnym. Przy kościele istniała szkoła miejska, a sześciu mieszkańców Miłomłyna studiowało nawet na uniwersytetach, w tym trzech w Krakowie. Na miejscu działała piekarnia, zakłady szewskie, rzeźnie, browar oraz łaźnia. W mieście istniał również dom opieki potocznie zwany szpitalem, skupiający ludzi ułomnych i nieuleczalnie chorych.

W latach 1466–1525 miasto pozostawało w rękach Zakonu Krzyżackiego. Po sekularyzacji Zakonu od 1525 do 1657 roku Miłomłyn należał do Prus Książęcych i był siedzibą konsystorza. W 1552 roku starostwo w Miłomłynie trafiło w ręce Albrechta Finck von Finckensteina, który otrzymał je w zastaw w zamian za udzieloną pruskiemu księciu pożyczkę. Do przełomu XVI i XVII wieku Miłomłyn był miastem niemieckim.

Miasto miało burzliwą historię, wielokrotnie było doszczętnie niszczone przez wojny i pożary. W czasie wojny polsko-krzyżackiej w 1414 r. i w trakcie wojny trzynastoletniej miasto po raz pierwszy na krótko przechodziło w ręce polskie. W latach 1567-1587 rezydowali na tutejszym zamku ostatni ewangeliccy biskupi pomezańscy, Jerzy Venediger (Wenediger) oraz Jan Wigand. Pod koniec XVI oraz dwukrotnie w XVII w. miasto zostało dotknięte przez pożary, z których ocalały tylko nieliczne zabudowania. W 1710 r. zmarło tu na dżumę kilkadziesiąt osób, blisko jedna piąta część ogólnej liczby mieszkańców.

W 1628 roku miasto zniszczyli Szwedzi, a w 1710 roku kolejne spustoszenia poczyniła epidemia dżumy szalejąca w Prusach w latach 1709-1711. Następny pożar strawił miasto na początku XIX wieku, co przyczyniło się do znaczących zmian w zabudowie miasteczka. W 1808 zabudowano obszar nowego rynku, a w 1824 postawiono ratusz. W 1801 miasto liczyło 141 domów, a 1856 liczba ta wzrosła do 175.

Warto wspomnieć o reformach administracyjnych w państwie pruskim w 1752 r. i w 1772 r. Wskutek nich Miłomłyn znalazł się w powiecie morąskim w zarządzie rejencji królewieckiej w Prusach Wschodnich,

W 1807 i 1813 roku Miłomłyn zajmowały kolejno wojska francuskie, a następnie pruskie i rosyjskie. Prawdopodobnie już w XVI wieku w mieście działała szkoła. W ciągu kolejnych stuleci miała charakter świecko-kościelny ze względu na fakt, iż była podlegała kontroli miejscowego pastora. Pod koniec XIX wieku została przekształcona w szkołę powszechną. W drugiej połowie XIX wieku do miejscowości przybyła nieliczna grupa kupców żydowskich, ale od czasów reformacji do połowy XIX stulecia Miłomłyn był miastem protestanckim.

W połowie grudnia 1831 r. po klęsce powstania listopadowego stacjonowały tu jedną dobę wycofujące się oddziały polskie z korpusu gen. Macieja Rybińskiego.

Do znacznego ożywienia gospodarczego miasta i gminy w XIX w. przyczyniła się budowa Kanału Elbląskiego oraz doprowadzenie kolei (trasa Ostróda – Elbląg) w roku 1893. W tym czasie Miłomłyn stał się węzłem dróg wodnych i kolejowych oraz ośrodkiem handlu drewnem.

Miłomłyn nie ucierpiał wskutek walk I wojny światowej mimo bliskości frontu. Po I wojnie światowej w 1920 roku, w wyniku plebiscytu Miłomłyn pozostał w państwie niemieckim w prowincji Prusy Wschodnie. W latach 1929 - 1933 nastąpiła znaczna emigracja ludności do zagłębia węglowego w Westfalii.

Działania II wojny światowej doprowadziły do kolejnego zniszczenia miasta. W 1945 roku do Miłomłyna wycofała się jedna z trzech grup kompanii piechoty garnizonu czerwonych koszar broniących Ostródy przed Armią Czerwoną, a dokładnie odcinka Kajkowo – Bukwałd. Grupą tą dowodził Bruno Kowalzik, liczyła ona 50-60 żołnierzy. Żołnierze przedzierali się przez lasy miejscowości Piławki pod ostrzałem artylerii, gdy już dotarli do samego Miłomłyna, zostali załadowani na ciężarówkę i ewakuowani do Morąga. Mimo, że nie prowadzono w mieście walk obronnych, to po zakończeniu wojny Miłomłyn był zniszczony w 90%. Liczba ludności z 2 434 osób w 1939 roku zmalała do 430 osób w roku 1946. Spowodowało to utratę praw miejskich w 1945 r., które Miłomłyn odzyskał dopiero w 1998 r.

6.3 KRAJOBRAZ KULTUROWY GMINY I ZABYTKI NIERUCHOME

Teren gminy ukształtowany został jako jednolity obszar pod względem kulturowym. Sieć osadnicza uformowała się w XIV wieku i przetrwała w ogólnym zarysie do czasów obecnych. Najczęściej spotykany układ przestrzenny wsi to wsie o układzie zbliżonym do ulicówki i wielodrożnicy. Zmiany układu przestrzennego gminy zostały dokonane m.in. po XIX-wiecznych reformach agrarnych, budowie Kanału Elbląskiego, drogi bitej Elbląg-Ostróda, linii kolejowych do Elbląga, Ostródy i Morąga a także ogromnego wyludnienia po drugiej wojnie światowej, w wyniku którego niektóre osady obumarły, a rola i znaczenie innych zmieniły się. Ostatnie zmiany są wynikiem budowy drogi ekspresowej S7, w wyniku której niektóre miejscowości przestały istnieć (np. Piławki). Ciągły wpływ na układ przestrzenny miejscowości w gminie mają procesy budowlane związane z turystyką.

Na terenie gminy dominuje zabudowa złożona z budynków mieszkalnych sytuowanych do drogi kalenicowo, z budynkami gospodarczymi wzniesionymi wokół prostokątnego podwórza gospodarczego. Budynki mieszkalne to najczęściej obiekty wzniesione na planie prostokąta, jednokondygnacyjne lub 1,5 kondygnacji, często z użytkowym poddaszem, murowane, tynkowane lub z cegły ceramicznej, licówki. Są one na ogół przykryte dachem dwuspadowym, z dachówką ceramiczną. W budynkach tynkowanych częstym detalem architektonicznym są profilowane opaski wokół otworów okiennych oraz uskokowy gzyms wieńczący lub wydzielający ściankę kolankową. Budynki gospodarcze są najczęściej murowane (z cegły ceramicznej albo licówki, lub wykończone tynkiem), ze ściankami kolankowymi i szczytami o konstrukcji drewnianej opierzonej deskami. Tradycyjna zabudowa wsi to:

- budownictwo mieszkalne

- budynki na planie prostokąta, 1,5 kondygnacyjne z ewentualnym użytkowym poddaszem, z elewacjami z czerwonej cegły ceramicznej (sporadycznie silikatowej) lub tynkowane, z dwuspadowymi dachami, kryte czerwoną dachówką. Budynki usytuowane są szerszą elewacją w stronę drogi.
- stosunkowo licznie jest jeszcze zachowane budownictwo drewniane, domy jednokondygnacyjne, konstrukcji zrębowej.

- zabudowa gospodarcza - poza drewnianymi stodołami, wznoszona z cegły, niekiedy z kamienia, z drewnianymi szczytami (w zależności od funkcji), niejednokrotnie tynkowana, kryta czerwoną dachówką,

- elementem charakterystycznym jest budownictwo szkolne – budowane według wzorników, typowe dla terenu całych dawnych Prus Wschodnich.

Na terenie gminy procesy rozwojowe osadnictwa następowały powoli, nie wkroczył tu przemysł, w związku z tym przetrwała historyczna struktura sieci osadniczej i powiązany z nią układ dróg. Większość jednostek to lokacje średniowieczne, kilkanaście pochodzi z okresu późniejszego. W XIX wieku nastąpił też wzrost liczby kolonii. Po drugiej wojnie światowej, w wyniku zmian polityczno-gospodarczych, migracji ludności oraz obecnej sytuacji ekonomicznej wsi, nastąpiły znaczne zmiany wielkości wsi. Przeważnie dotyczy to wyludnienia wsi i dekapitalizacji substancji materialnej.

Na obszarze gminy zachował się zespół pałacowo-parkowy z folwarkiem w Karnitach o znaczącej w skali regionu wartości zabytkowej i krajobrazowej oraz częściowo przekształcone założenia dworsko-parkowe w Ligach i Malinniku. Niewielki majątek znajdował się w Przejeździe, zachował się tu tylko dwór. W Rogowie pozostał zespół czworaków oraz park. Z dawnego założenia w Bynowie pozostał przekształcony park.

Do najcenniejszych układów ruralistycznych należą Liwa i Liksajny, które to układy postulowane są w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego do objęcia ich strefą B ochrony konserwatorskiej. Szczególnie cenny jest układ ruralistyczny wsi Liwa, o kształcie ulicówki, w centrum przechodzący w owalnicę. Wieś założono w XVII wieku na prawie chełmińskim w leśnym terenie, a mieszkańcy osady trudnili się głównie eksploatacją otaczającej puszczy. Układ uniknął większych przekształceń, do dziś zachował się system sieci drogowej, a historyczna zabudowa zachowana jest w dobrym stanie (najcenniejsze obiekty znajdują się w gminnej ewidencji zabytków). Z kolei pierwsze wzmianki o Liksajnach pochodzą z XIV wieku, a sama miejscowość zachowała pierwotny charakter ulicówki. Podobnie jak w Liwie, najcenniejsze obiekty architektury wpisano do gminnej ewidencji zabytków

Ważne znaczenie historyczne ma też sieć kanałów i cieków wodnych, na czele z przebiegającym przez gminę Kanałem Elbląskim, który został wpisany na listę

Pomników Historii w 2011 roku. Nad projektem kanału zaczęto pracować w 1837 a prace rozpoczęto 28 października 1844 i trwały one aż do 1860 roku, gdy pierwszy statek przepłynął z Ostródy do Miłomłyna. Na terenie gminy Miłomłyn znajdują się dwie śluzy (Miłomłyn i Zielona), umożliwiające wyrównanie poziomu lustra wody i przez to stanowiące interesujące przykłady infrastruktury hydrotechnicznej. Historyczne znaczenie ma również przebiegający równoleżnikowo Kanał Iławski, łączący jezioro Jeziorak z Kanałem Elbląskim. W jego śladzie na Jeziorze Karnickim (97,5 m n.p.m.) wybudowano dwie groble, między które wpuszczono wody kanału, oraz akwedukt leżący powyżej lustra wody tego jeziora. Na terenie gminy zlokalizowany jest również szereg mniejszych kanałów i rowów melioracyjnych.

Na terenie gminy Miłomłyn znajduje się kilka ciekawych obiektów na czele z niezwykle atrakcyjnym Kanałem Elbląskim. Znajdują się tu kościoły, zespoły dworsko-folwarczne, a także spora liczba zabytkowych cmentarzy i alei przydrożnych. W połączeniu z atrakcyjnym krajobrazem przyrodniczym stanowi to dobrą bazę do rozwoju turystyki i przyciągnięcia zwiedzających z kraju i zagranicy. Do najważniejszych zabytków należą:

Kanał Elbląski

W Miłomłynie znajduje się punkt węzłowy Kanału Elbląskiego, którego nadal funkcjonujące zabytkowe rozwiązania hydrotechniczne z XIX w. stanowią unikat na skalę światową.

Na mocy przepisów Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 14 stycznia 2011r. Kanał Elbląski stał się pomnikiem historii. Celem ochrony pomnika, jest zachowanie, ze względu na wartości kulturowe, krajobrazowe, techniczne, materialne i niematerialne oraz autentyczność i funkcjonalną integralność Kanału Elbląskiego będącego świadectwem najwyższego poziomu dziewiętnastowiecznej kultury technicznej oraz jedynym na świecie nieprzerwanie działającym kanałem wykorzystującym system zabytkowych pochylni typu suchy grzbiet. Obszar pomnika historii „Kanał Elbląski" obejmuje układ drogi wodnej Kanału Elbląskiego.

Warto zauważyć, że staraniem gminy na Kanale powstała przystań, dzięki której żeglarze mają dostęp praktycznie do samego centrum miasta.

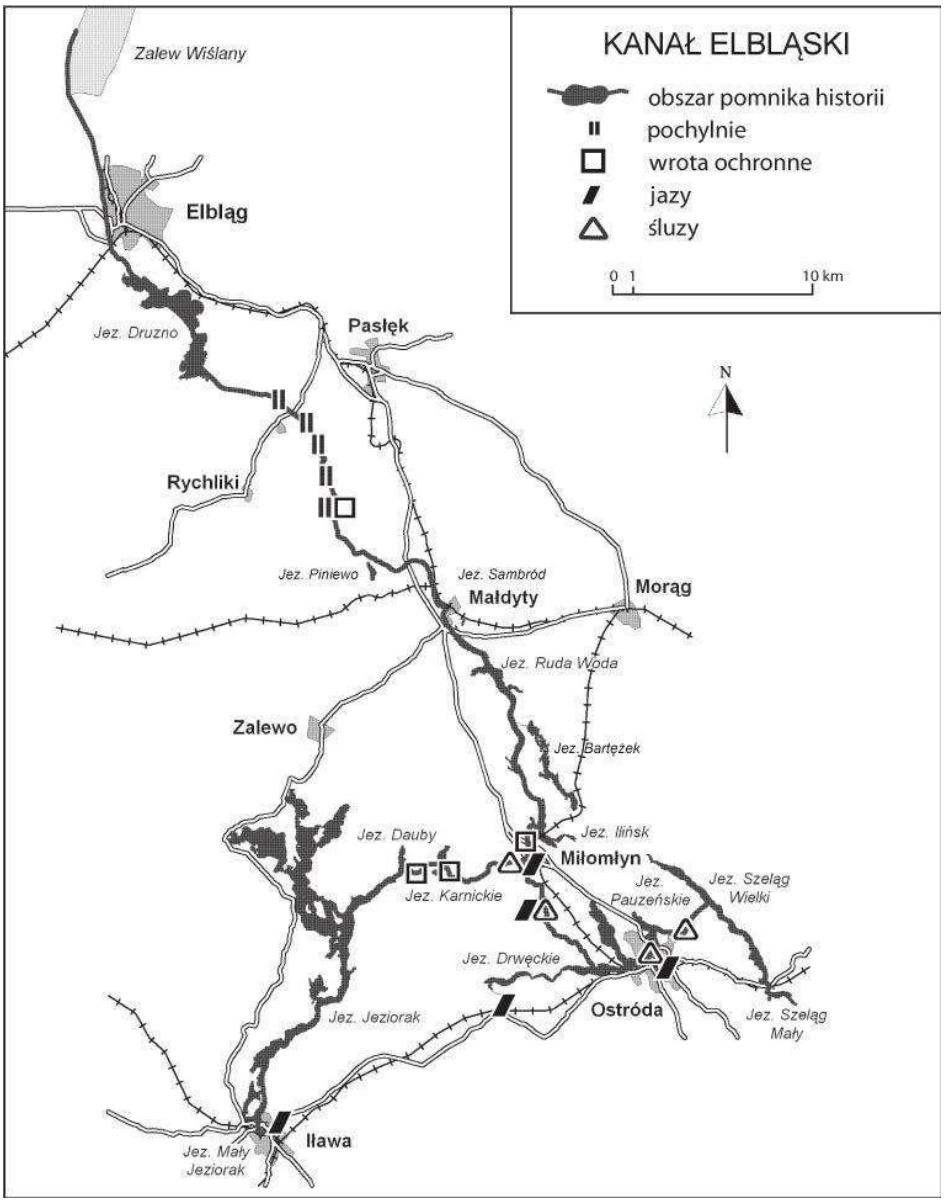

Schemat przebiegu Kanału Elbląskiego

Śluza i jaz „Zielona"

Umożliwia żeglugę na odcinku Miłomłyn-Ostróda. Reguluje 1,4-metrową różnicę poziomu wód. Znajduje się w odległości 4,6 km od śluzy w Miłomłynie i 10,5 km od Ostródy. Obiekt został wybudowany w latach 1872-1876 i poddany generalnej przebudowie w latach 1920-26. Jaz został poddany remontowi kapitalnemu w 1996r.

Śluza Miłomłyn

Punkt ten stanowi ważny węzeł Kanału Elbląskiego. Tutaj rozpoczyna się kilometraż trasy w kierunku jeziora Drużno, w kierunku jeziora Szeląg oraz w kierunku jeziora Jeziorak. Reguluje 2,8-metrową różnicę poziomu wód. Obiekt został wybudowany w latach 1872-1876 i poddany generalnej przebudowie przed rokiem 1926.

Wrota bezpieczeństwa

Urządzenie przeciwpowodziowe usytuowane 450 m za śluzą Miłomłyn na odcinku do Elbląga. Wrota awaryjne (bezpieczeństwa) zapewniają bezpieczeństwo obiektów położonych poniżej stopnia Miłomłyn, zamykając dopływ wód z systemu jezior Rudej Wody w razie awarii śluzy bądź jazu Miłomłyn. Wrota są zamykane wyłącznie w razie awarii (bądź remontu).

Jaz w Miłomłynie

Jeden z kluczowych obiektów z punktu widzenia gospodarki wodnej w systemie jezior warmińskich. W dwóch przęsłach po lewej stronie jazu zbudowana jest węgornia.

Odcinek kanału dzielący jezioro Karnickie na dwie części

Atrakcja na szlaku wodnym na odcinku Miłomłyn-Iława. Kanał przecina jezioro Karnickie o powierzchni 152 ha i biegnie w poprzek jeziora w sztucznie usypanym nasypie o długości 484 m. Na tym odcinku usytuowano 2 bramy bezpieczeństwa na 6,5 i 8,91 km. Szerokość kanału wynosi 39 m.

Neogotycki Kościół pw. św. Bartłomieja w Miłomłynie

Zabytek sztuki sakralnej zbudowany na przełomie XIX i XX w. przy wykorzystaniu oryginalnej północnej ściany z XIV w. Wewnątrz kościoła znajdują się: 3 rzeźby (Ostatnia Wieczerza, Zmartwychwstanie, Złożenie do grobu) umieszczone w późnobarokowym ołtarzu głównym; rzeźbiona ambona z początków XVIII w., gotycka chrzcielnica z przełomu XIV i XV w., witraże z początku XX w.

Wieża dzwonnicza z krużgankami przy kościele w Miłomłynie

Obiekt z XIV w. pełniący kiedyś funkcje obronne (okienka strzelnicze) obecnie stanowi część kościoła.

Fragmenty muru obronnego w Miłomłynie

Fragment dawnych fortyfikacji miejskich z XIV w. wzniesionych z kamienia polnego i czerwonej cegły. Znajduje się w pobliżu kościoła w Miłomłynie.

Zespół pałacowo-parkowy z XIX w. w Karnitach

Zabytkowy obiekt nad jeziorem Kocioł oferujący pełen pakiet usług turystycznych. Znajduje się ok. 10 km na zachód od Miłomłyna. Na terenie dawnych sadów, w części południowej parku, wzniesiono domki letniskowe.

ZESTAWIENIE OBIEKTÓW Z TERENU GMINY WPISANYCH DO REJESTRU ZABYTKÓW WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

Lp	Miejscowość	Ulica	Nr	Obiekt	Nr rejestru
1	Boguszewo			dzwonnica (nie istnieje?)	A-766 z 21.02.1968
2	Karnitki			założenie pałacowo-parkowe (pałac, ujeżdżalnia, dom ogrodnika z oranżerią, kuźnia, park, cmentarz rodowy)	A-3813 z 28.03.1995 i 02.06.1995
3	Karnitki			pałac	940 z 31.07.1968
4	Karnitki			park we wsi	A-1249 z 18.09.1978
5	Liwa			pomnik- obelisk	A-4355 z 27.12.2006
6	Miłomłyn	Kościelna	2	dom	A-517 z 1.07.1959; 1228 z 12.06.1968
7	Miłomłyn	Kościelna	3	dom	A-2315 z 9.11.1987
8	Miłomłyn	Kościelna	4	dom (nie istnieje)	A-517 z 1.07.1959; 1228 z 12.06.1968
9	Miłomłyn	Kościelna	6	dom	A-517 z 1.07.1959; 1228 z 12.06.1968
10	Miłomłyn	Kościelna	19	dom	A-2318 z 9.11.1987
11	Miłomłyn	Kościelna	25	kamieniczka	A-2308 z 9.11.1987
12	Miłomłyn	Nadleśna	1	dom	A-2319 z 9.11.1987
13	Miłomłyn	Ostródzka	12	dom	A-2320 z 9.11.1987
14	Miłomłyn	Rynkowa	12	dom	A-2314 z 9.11.1987

15	Miłomłyn	Rynkowa	18	dom	A-2303 z 9.11.1987
16	Miłomłyn	Rynkowa	20	dom	A-2296 z 9.11.1987
17	Miłomłyn	Rynkowa	26	dom	A-2297 z 9.11.1987
18	Miłomłyn	Twarda	3	dom	A-2306 z 9.11.1987
19	Miłomłyn	Twarda	12	dom	A-2298 z 9.11.1987
20	Miłomłyn	Zaułek Nadleśny	1	dom	A-2299 z 9.11.1987
21	Miłomłyn			mury obronne	A-971 z 12.06.1968
22	Miłomłyn			układ urbanistyczny	A-517 z 1.07.1959; 1228 z 12.06.1968
23	Miłomłyn			kościół p.w. św. Bartłomieja Apostoła wraz z cmentarzem	A-969 z 12.06.1968
24	Miłomłyn			dzwonnica gotycka/ wieża obronna	485(M/60) z 1.07.1959; A-967 z 12.06.1968
25	Miłomłyn			kaplica ewangelicka	A-2310 z 9.11.1987
26	Miłomłyn			kaplica cmentarna	A-2316 z 9.11.1987
27	Miłomłyn			brama cmentarna	A-2307 z 9.11.1987
28	Miłomłyn			cmentarz komunalny	A-1904 z 2.03.1987
29	Boguszewo			cmentarz	A-1896 z 2.03.1987 i A-4351 z 22.12.2006
30	Gil Mały			cmentarz	A-1900 z 2.03.1987 i A-4352 z 22.12.2006
31	Zalewo			cmentarz (dz. nr 31)	A-4354 z 27.12.2006
32	Zalewo			cmentarz (dz. nr 47) – wg ewidencji WUOZ jest to cmentarz w Liwie dz. nr 352	A-4353 z 22.12.2006

Zakres i formy ochrony oraz opieki nad zabytkami rejestrowymi przez ich właścicieli i użytkowników reguluje przede wszystkim ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz. U.03.162.1568 z późn. zm.) oraz akty wykonawcze do ustawy, w tym m.in. rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 27 lipca 2011 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych.

Obowiązek zgodnego z przepisami użytkowania i zarządzania obiektem zabytkowym spoczywa na jego właścicielu lub posiadaczu. Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;

2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;

3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;

4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;

5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Niezależnie od w/w obowiązków użytkownik zabytku jest zobowiązany zawiadomić służby konserwatorskie o:

1) uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zdarzenia;

2) zagrożeniu dla zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zagrożenia;

3) zmianie miejsca przechowania zabytku ruchomego w terminie miesiąca od dnia nastąpienia tej zmiany;

4) zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku, nie później niż w terminie miesiąca od dnia ich wystąpienia lub powzięcia o nich wiadomości.

Zgodnie z zapisami ustawy o ochronie zabytków, pozwolenia konserwatorskiego wymaga:

- prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru;

- wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku;

- prowadzenie badań konserwatorskich zabytku wpisanego do rejestru;

- prowadzenie badań architektonicznych zabytku wpisanego do rejestru;

- prowadzenie badań archeologicznych;
- przemieszczanie zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;
- trwałe przeniesienie zabytku ruchomego wpisanego do rejestru, z naruszeniem ustalonego tradycją wystroju wnętrza, w którym zabytek ten się znajduje;
- dokonywanie podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;
- zmiana przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru lub sposobu korzystania z tego zabytku;
- umieszczanie na zabytku wpisanym do rejestru urządzeń technicznych, tablic, reklam oraz napisów,
- podejmowanie innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru;
- poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych, w tym zabytków archeologicznych, przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania.

Prace mające charakter bieżącej konserwacji, np. odświeżanie ścian we wnętrzu obiektu bez zmiany ich kolorystyki i wymiany tynków, miejscowa wymiana instalacji np. gniazd elektrycznych, kranów itp., wymiana powojennego wystroju wnętrz bez naruszania zabytkowej substancji obiektu, nie wymagają uzyskania pozwolenia konserwatorskiego, jedynie zgłoszenia właściwemu konserwatorowi.

Właściciel lub posiadacz zabytku może wystąpić do właściwego konserwatora zabytków o wydanie w formie pisemnej zaleceń konserwatorskich, pomocnych w przygotowaniu dokumentacji projektowej czy sformułowaniu zakresu planowanych prac. Zalecenia konserwatorskie mają na celu określenie sposobu korzystania z zabytku, jego zabezpieczenia i wykonania prac konserwatorskich, a także określenie zakresu dopuszczalnych zmian, które mogą być wprowadzone w tym zabytku.

ZESTAWIENIE KART EWIDENCYJNYCH GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW Z TERENU GMINY MIŁOMŁYN

Miasto Miłomłyn

Lp.	Miasto/miejscowość	Ulica	Nr	Obiekt	W/G	Uwagi
1	Miłomłyn	Ilińska	2	dom	G	Rejtana 2/3
	Miłomłyn	Ilińska	2	budynek gospodarczy	G	Rejtana 2/3
2	Miłomłyn	Ilińska	8	dom	G	
3	Miłomłyn	Ilińska	10	dom	G	
4	Miłomłyn	Kolejowa		zabudowa dworca kolejowego	W	
	Miłomłyn	Kolejowa	2	dom-budynek dworcowy	W	
	Miłomłyn	Kolejowa	4	dworzec kolejowy	W	
5	Miłomłyn	Kolejowa	9	dom	W	
6	Miłomłyn	Kolejowa	9	budynek gospodarczy	G	
7	Miłomłyn	Kościelna	21	dom	W	
8	Miłomłyn	Kościelna	23	dom	W	
9	Miłomłyn	Kościelna	30	studnia	G	
10	Miłomłyn	Kościelna	30	dom przy śluzie	W	
11	Miłomłyn	Kościelna	33	zespół masarni	G	
12	Miłomłyn	Leśna	24	dom	G	karta w gminnej ewidencji zabytków poz. nr 173
13	Miłomłyn	Nadleśna	2	dom	G	
14	Miłomłyn	Nadleśna	9	dom-siedziba Nadleśnictwa	W	
15	Miłomłyn	Nadleśna	9	budynek gospodarczy	W	
16	Miłomłyn	Nadleśna	11	dom	G	
17	Miłomłyn	Nadleśna	15	dom	G	
18	Miłomłyn	Nadleśna	17	dom	W	
	Miłomłyn	Nadleśna	17	budynek gospodarczy	G	
19	Miłomłyn	Nadleśna	19	dom	G	
20	Miłomłyn	Ostródzka (Twarda 1)	1	dom	W	
21	Miłomłyn	Ostródzka	9	magazyn (obecnie stodoła)	G	
22	Miłomłyn	Ostródzka	10	budynek biblioteki	W	

23	Miłomłyn	Pasłęcka	4	dom	G	
24	Miłomłyn	Pasłęcka	15	szkoła	W	
25	Miłomłyn	Polna	1	dom	G	obecnie ul. Polna 2
26	Miłomłyn	Polna	3	dom	W	obecnie ul. Polna 4
27	Miłomłyn	Rynkowa	3	studnia; pompa	G	
28	Miłomłyn	Rynkowa	22A	spichlerz	W	
29	Miłomłyn	Tartaczna	1	dom	W	
30	Miłomłyn	Tartaczna	11	dom	G	
31	Miłomłyn	Twarda/ Nadleśna		mur ogrodzeniowy	G	
32	Miłomłyn	Twarda	3	garaż	G	
33	Miłomłyn	Twarda	7	dom	G	
34	Miłomłyn	Twarda	8	budynek gospodarczy	G	
35	Miłomłyn	Twarda	20	dom	G	
36	Miłomłyn	Twarda	30	dom	G	
37	Miłomłyn	Wąska		osiedle domków	G	
38	Miłomłyn	Zatokowa		dom-dwór	W	Karta - Zatoka- ew. gminna poz. 175
	Miłomłyn	Zatokowa		budynek gospodarczy	G	Karta Zatoka- ew. gminna poz. 175
39	Miłomłyn	Zaułek Nadleśny	3	dom	W	
40	Miłomłyn	Zaułek Nadleśny	3	stajnia	W	
41	Miłomłyn	Zaułek Nadleśny		śluza	W	
42	Miłomłyn	Zaułek Nadleśny		pozostałości parku	W	
43	Miłomłyn			mosty nad Kanałem Elbląskim	W	
44	Miłomłyn			Most nad Kanałem Iławskim	W	
45	Miłomłyn			most kolejowy (ob. kładka dla pieszych)	W	

Pozostałe miejscowości

Lp	Miasto/miejscowość	Nr	Obiekt	W/G	Uwagi
1	Bagieńsko	3	dom	G	
2	Bagieńsko	4	dom	G	
3	Boguszewo	3	dom	G	

4	Boguszewo	4	dom	G	
5	Boguszewo	5	dom	G	
	Boguszewo	5	obora	G	
6	Boguszewo	8	szkoła	G	
7	Boguszewo	12	dom	G	
8	Boguszewo	12	stodoła	G	
9	Boguszewo	14	dom	G	
10	Boguszewo	14	obora	G	
11	Boguszewo	14	kuchnia letnia	G	
12	Boguszewo	15/16	dom	G	
13	Boguszewo	17	dom	G	
14	Boguszewo	20	dom (dwór)	W	
	Boguszewo	20	obora	G	
15	Boguszewo	21	budynek mieszkalno-gospodarczy	G	
16	Boguszewo	25	dom	G	
17	Boguszewo	26	dom	G	
18	Boguszewo	26	budynek gospodarczy	G	
19	Boguszewo	31	dom	G	
20	Boguszewo	32	dom	G	
21	Bynowo	31	szkoła	G	
22	Bynowo		stacja trafo	W	
23	Bynowo	12	dom	G	
	Bynowo	12	budynek gospodarczy	G	
24	Bynowo	14	dom	G	
25	Bynowo	18	budynek mieszkalno-gospodarczy	G	
26	Bynowo	39	dom	G	
27	Dębinka		mosty nad Kanałem Elbląskim	W	
28	Dębinka	2	dom	G	
29	Dębinka	2	stodoła	G	
30	Dębinka	5	dom	G	
31	Dębinka	9	dom	G	
32	Dębinka	9	budynek gospodarczy.	G	
33	Dębinka	14	dom	G	
34	Dębinka	16	dom	G	
	Dębinka	16	obora	G	
35	Dębinka	19	dom	G	
36	Dębinka	20	dom	G	
37	Dębinka	21-22	dom	G	
38	Faltyjanki	1	dom	G	
39	Faltyjanki	2	dom drewniany	W	
40	Faltyjanki	2	budynek gospodarczy	G	
41	Faltyjanki	2	stodoła	G	
42	Faltyjanki	3	dom drewniany	W	
43	Faltyjanki	3	budynek gospodarczy	G	
44	Faltyjanki	4	dom drewniany	W	
45	Faltyjanki	5	dom	G	
46	Faltyjanki	6	dom	G	
47	Gil Mały	8	dom (dwór)	W	

48	Gil Wielki	1	dom (dwór)	G	
49	Gil Wielki	2	dom z dachem mansardowym	W	
50	Glimy		most nad Kanałem Elbląskim	W	
51	Glimy		zespół zabudowań leśniczówki	W	
52			obora	W	
53			stodoła	W	
54			wędzarnia	W	
55	Glimy	2	dom	G	
56	Glimy	2	stodoła/obora	G	
57	Iląg (Jeziorna 10)	1	budynek mieszkalno-gospodarczy	G	
58	Karnity	1	sześciorak	W	
59	Karnity	2	dom	G	czworak
60	Karnity	3	dom	G	
61	Karnity	6	dom (szkoła)	W	
62	Karnity	13	dom	W	
63	Kamieńczyk		most nad Kanałem Iławskim	W	
64	Ligi		dwór	W	
65	Ligi		rządcówka	W	
66	Ligi		czworaki	W	
67	Majdany Wielkie		kapliczka	W	
68	Majdany Wielkie	5	willa	W	
69	Majdany Wielkie	9	budynek gospodarczy	G	
70	Majdany Wielkie	10	dom	G	
71	Majdany Wielkie	12	szkoła	W	
72	Majdany Wielkie	12	budynek gospodarczy	G	
73	Majdany Wielkie	13	dom(dwór)	G	
74	Majdany Wielkie	15	dom	G	
75	Majdany Wielkie	17	dom	G	
76	Majdany Wielkie	19	dom (z gankiem)	G	
77	Majdany Wielkie	20	dom	G	
78	Malinnik		kapliczka	G	
79	Malinnik		dwór	W	
80	Malinnik		zespół dworsko-folwarczny	G	
81					
82	Malinnik	4	dom	G	
83	Malinnik	5	dom	G	
84	Malinnik		park dworski	W	
85	Liksajny		szkoła(dawna restauracja)	W	
86	Liksajny		most na Kanale Elbląskim	W	
87	Liksajny	1	dom	G	
88	Liksajny	2	dom	G	Przekształcony
89	Liksajny	4	dom	G	
90	Liksajny	5	dom	G	
91	Liksajny	6	dom	G	
92	Liksajny	10	dom	G	
93	Liksajny	11	dom	G	
	Liksajny	11	stodoła	G	
94	Liksajny	11	budynek gospodarczy	G	

95	Liksajny	12	dom	G	
96	Liksajny	13	dom	G	
97	Liksajny	13	kuźnia	G	
98	Liksajny	18	dom	G	
99	Liksajny	21	dom	W	
100	Liksajny	25	dom	G	
101	Liksajny	27	dom	W	
102	Liksajny	35	budynek gospodarczy	G	
103	Liksajny	37	obora	G	
104	Liksajny	38	dom	G	
105	Liksajny	39	dom	G	
106	Liksajny	41	dom	G	
107	Liksajny	44	dom	G	
108	Liksajny	48	dom	G	
109	Liksajny	51	dom	G	
110	Liksajny	60	stodoła	G	
111	Liwa		układ ruralistyczny	W	
112	Lubień		przepompownia i śluza na Kanale Elbląskim	W	
113	Lubień	2	dom	G	
114	Lubień	4	dom	G	
115	Lubień	5	dom	G	
116	Lubień	5	stodoła	G	
117	Lubień	5	kuchnia letnia	G	
118	Lubień	6	dom	G	
119	Lubień	7	budynek obsługi śluzy	W	
120	Lubień	8	zespół leśniczówki	W	
121	Ostrów Wielki	1	dom(dwór)	W	
122	Ostrów Wielki	1	stodoła	G	
123	Ostrów Wielki	4	kuchnia letnia	G	Obecnie nr 3
124	Przejazd (ul. Przejazdowa)		most na Kanale Elbląskim	W	
125	Przejazd		dwór	W	
126	Przejazd		zespół dworko-folwarczny	G	
127	Przejazd	(3) 4	dwojak	G	
128	Przejazd	3	budynek gospodarczy	G	
129	Rogowo		sześciorak	G	
130	Skarpa	6	kapliczka	W	
131	Skarpa	2	dwojak	G	
132	Skarpa	3	dwojak	G	
133	Skarpa	4	dom	G	
134	Skarpa		obora w folwarku	G	
135	Tarda		most kolejowy	W	
136	Tarda	20	szkoła	G	
136	Tarda	20	łaźnia przy szkole	G	
137	Tarda		stacja PKP	G	
138	Tarda	4	dom	G	
139	Tarda	4	chlewik	G	
140	Tarda	8	dom	G	
141	Tarda	8	chlewik	G	

142	Tarda	10	dom	G	
143	Tarda	11	dom	G	
144	Tarda	12	dom	G	
145	Tarda	14	dom	G	
146	Tarda	15	dom	G	
147	Tarda	16	dom	G	
148	Tarda	17	budynek gospodarczy z ryglowanymi szczytami	G	
	Tarda	17	stodoła ryglowana częściowo	G	
149	Wielimowo	(1) 2	dom	G	
	Wielimowo	1(2)	obora	G	
	Wielimowo	1(2)	stodoła	G	
150	Wielimowo	(2) 1	dom (dwór)	W	
	Wielimowo	2	obora -chlew	G	
151	Wielimowo	7	dom	G	
152	Wielimowo	8	dom	G	
153	Wielimowo	8	stodoła	G	
154	Wielimowo	11	dom	G	
155	Winiec	8	dawna szkoła	W	
156	Winiec	8	budynek gospodarczy	G	
157	Winiec		dawna świetlica	G	
158	Winiec		obora	G	
159	Winiec	4	dom	G	
160	Winiec	6	dom	G	
161	Winiec	11	dom	G	
162	Winiec	12	dom	G	
163	Winiec	13	budynek mieszkalny	W	
164	Winiec	19	dom (dwór)	W	
165	Winiec	20	dom	G	
166	Winiec		most nad Kanałem Elbląskim	W	
167	Wólka Majdańska		kapliczka przydrożna	W	
168	Zacisze (ul.Warmińska)		przepompownia na Kanale Elbląskim	W	
169	Zacisze (Warmińska 2)	1	dom (dwór)	G	
170	Zalewo		szkoła	W	
171	Zalewo	15	dom (dwór)	W	
172	Zatoka (Leśna 22)	1	budynek mieszkalny	G	
173	Zatoka (Leśna 24)	2	dom	G	
174	Zatoka (Jarzębinowa 14)	5	willa	W	
175	Zatoka (Zatokowa 4)	7	dom(dwór)	W	
176	Zatoka Leśna	4	dom	G	
177	Ziemaki	2	dom	G	

Zestawienie alei przydrożnych wpisanych do gminnej ewidencji zabytków

Lp.	Lokalizacja	Gatunek	Lokalizacja	Uwagi
1	Majdany Wielkie	jesion wyniosły	Dz. nr 111/14 obręb Majdany Wielkie	

2	Kupin - Majdany Wielkie-Wólka Majdańska	klon zwyczajny	Droga nr 1188 N	Odcinek Wólka Majdańska – Majdany Wielkie
3	Wólka Majdańska	dąb szypułkowy, kasztanowiec biały	Dz. nr 71 i nr 65 obręb Wólka Majdańska	
4	Ligi	klon zwyczajny, lipa drobnolistna, dąb szypułkowy, brzoza brodawkowata	Dz. nr 57 obręb Ligi	
5	Zalewo - Miłomłyn	Klon zwyczajny	Droga nr 1194 N	Odcinek drogi Miłomłyn - Bynowo
6	Bynowo-Karnity	klon zwyczajny	Droga nr 1229 N	Odcinek droga nr 1194 N - Karnity
7	Tarda-Miłomłyn-Liwa-Zalewo-Boguszewo	klon zwyczajny, lipa drobnolistna	Droga nr 1219 N	(Odcinek Miłomłyn – granica lasu za Boguszewem)
8	Gil Mały- Ostrów Wielki	lipa drobnolistna	Dz. nr 3/5 obręb Gil Mały	
9	Gil Mały- Zalewo	lipa drobnolistna	Dz. nr 3/6 obręb Gil Mały	Odcinek od wsi do granicy lasu
10	Liwa-Rogowo	klon zwyczajny	Dz. nr 288 obręb Liwa;	dz. nr 2 obręb Rogowa Góra
11		Liwa-Glimy	lipa drobnolistna, klon zwyczajny	Dz. nr 354/1 i nr 128 obręb Liwa
12	Majdany Wielkie	jesion wyniosły	Dz. nr 111/14 obręb Majdany Wielkie	
13	Kupin - Majdany Wielkie-Wólka Majdańska	klon zwyczajny	Droga nr 1188 N	Odcinek Wólka Majdańska – Majdany Wielkie
14	Wólka Majdańska	dąb szypułkowy, kasztanowiec biały	Dz. nr 71 i nr 65 obręb Wólka Majdańska	

Zestawienie cmentarzy wpisanych do gminnej ewidencji zabytków

Lp.	Miasto/miejscowość	Nr dz.	Nazwa cmentarza	Uwagi
1	Boguszewo	115	ewangelicko-augsburski	
2	Boguszewo	48	ewangelicki	nie istnieje
3	Bynowo	130	ewangelicki	
4	Bynowo	83	ewangelicki	
5	Dębinka	67	ewangelicki	
6	Dębinka	85/71	ewangelicki	
7	Dębinka	105	ewangelicki	
8	Faltyjanki	3083/5	ewangelicki	
9	Gil Mały	43	ewangelicko-augsburski	
10	Karnity	96/1	ewangelicki	przy pałacu
11	Karnity	81/17	ewangelicki	we wsi
12	Ligi	27, 28	ewangelicki	
13	Liksajny	51	ewangelicki	
14	Liwa	352	ewangelicko-augsburski	
15	Majdany Małe	3213/1	ewangelicki	
16	Majdany Wielkie	67	ewangelicki	
17	Majdany Wielkie	188/1	ewangelicki	
18	Malinnik	53	ewangelicki	
19	Miłomłyn	477/2	komunalny	
20	Ostrów Wielki	6	ewangelicki	
21	Rogowo	1/14	ewangelicki	
22	Tarda	3119/6	ewangelicki	we wsi
23	Tarda	3138/1	ewangelicki	przy drodze
24	Wielimowo	25	ewangelicki	
25	Winiec	3200/4	ewangelicki	za domem nr 19. rodzinny

26	Winiec	29	ewangelicki	
27	Zalewo	47	ewangelicko-augsburski	
28	Zalewo	31	ewangelicko-augsburski	

6.4 ZABYTKI RUCHOME

Na mocy art. 3 pkt. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytkiem ruchomym jest rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zabytek ruchomy jest wpisywany do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku (art. 10 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej. Do rejestru nie wpisuje się zabytku wpisanego do inwentarza muzeum lub wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego (art. 11 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Na terenie gminy znajduje się jeden zabytek ruchomy - są to elementy XVIII-wiecznego wystroju wnętrza kościoła parafialnego pw. św. Bartłomieja w Miłomłynie wpisane decyzją nr B-0017 z dnia 1.09.1972r..

6.5 ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE

Stanowiska archeologiczne są ważnym elementem krajobrazu kulturowego i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach terenów gminy. Środowisko kulturowe gminy zawiera zewidencjonowane stanowiska archeologiczne datowane od epoki pradziejowej do epoki nowożytnej. Stanowiska ewidencjonowano w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski. Ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest jednak zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych uda się zidentyfikować nowe ślady osadnicze. Do rejestru zabytków z terenu gminy wpisano 4 stanowiska archeologiczne:

Lp.	Miasto/miejscowość	Obiekt	Nr rejestru
1	Gil Wielki	osada nawodna, starożytna	C-197
2	Ligi	osada obronna	C-138
3	Miłomłyn	nawarstwienia kulturowe starego miasta	C-175
4	Miłomłyn	nawarstwienia kulturowe zamku krzyżackiego	C-276

Tematykę ochrony zabytków archeologicznych porusza art. 31. Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, który precyzuje, iż:

1. Osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna, która zamierza finansować roboty budowlane przy zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru lub objętym ochroną konserwatorską na podstawie ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, jest obowiązana , z zastrzeżeniem art. 82a ust. 1 (który brzmi: „Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego udziela osobie fizycznej lub jednostce organizacyjnej zamierzającej realizować działania, o których mowa w art. 31 ust. la, dotacji na przeprowadzenie badań archeologicznych oraz wykonanie ich dokumentacji, w przypadku gdy koszt planowanych badań archeologicznych i ich dokumentacji będzie wyższy niż 2% kosztów planowanych działań.), pokryć koszty badań archeologicznych oraz ich dokumentacji, jeżeli przeprowadzenie tych badań jest niezbędne dla ochrony zabytków archeologicznych.

2. Szczegółowy zakres i rodzaj niezbędnych badań archeologicznych przy zabytku nieruchomym, o którym mowa w ust. 1, wojewódzki konserwator zabytków ustala w drodze decyzji.
3. Egzemplarz dokumentacji badań, o których mowa w ust. 1, podlega po ich zakończeniu nieodpłatnemu przekazaniu wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków.

ZESTAWIENIE STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH Z TERENU GMINY MIŁOMŁYN

Lp.	Obszar AZP	Miejscowość	Nr stan. w miejscowości	Nr stan. na obszarze
1	24-56	Bagieńsko	I	1
2	24-56	Bagieńsko	II	2
3	24-56	Bagieńsko	III	3
4	24-56	Bagieńsko	IV	4
5	24-56	Bagieńsko	V	5
6	25-54	Boguszewo	I	26
7	25-54	Boguszewo	II	27
8	25-54	Boguszewo	III	28
9	25-54	Boguszewo	IV	29
10	25-54	Boguszewo	V	30
11	26-54	Boguszewo	I	48
12	24-54	Bynowo	I	40
13	24-54	Bynowo	II	42
14	24-54	Bynowo	III	50
15	24-54	Bynowo	IV	51
16	24-54	Bynowo	V	53
17	24-54	Bynowo	VI	54
18	24-54	Bynowo	VII	55
19	24-54	Bynowo	VIII	56
20	24-54	Bynowo	IX	57
21	24-55	Bynowo	X	9
22	24-55	Bynowo	XI	12
23	24-55	Bynowo	XII	15
24	24-54	Dębinka	I	46
25	24-54	Dębinka	II	48
26	24-54	Dębinka	III	49
27	24-54	Dębinka	IV	61
28	25-54	Dębinka	V	14
29	25-54	Gil Mały	I	12
30	25-54	Gil Mały	II	13

31	25-54	Gil Mały	III	23
32	25-54	Gil Mały	IV	24
33	25-54	Gil Mały	V	25
34	25-54	Gil Wielki	II	8
35	25-54	Gil Wielki	III	9
36	25-54	Gil Wielki	IV	10
37	25-54	Gil Wielki	V	11
38	25-54	Gil Wielki	I	15
39	24-55	Kamieńczyk	I	16
40	24-55	Kamieńczyk	II	18
41	24-55	Kamieńczyk	III	20
42	24-55	Kamieńczyk	IV	29
43	24-55	Kamieńczyk	V	30
44	24-54	Ligi	II	47
45	24-54	Ligi	III	52
46	24-54	Ligi	IV	58
47	24-54	Ligi	V	59
48	24-54	Ligi	VI	60
49	24-54	Ligi	I	62
50	25-54	Ligi	VII	51
51	25-54	Ligi	VIII	52
52	23-54	Liksajny	I	5
53	23-55	Liksajny	III	14
54	23-55	Liksajny	VI	15
55	23-55	Liksajny	II	16
56	23-55	Liksajny	IV	17
57	23-55	Liksajny	V	18
58	23-55	Liksajny	VII	19
59	23-55	Liksajny	VIII	20
60	23-55	Liksajny	IX	21
61	24-55	Liwa	I	31
62	24-55	Liwa	II	32
63	24-55	Liwa	III	33
64	24-55	Liwa	IV	34
65	24-55	Liwa	V	35
66	25-55	Liwa	IV	2
67	25-55	Liwa	V	3
68	25-55	Liwa	VI	4
69	25-55	Liwa	VII	5
70	25-55	Liwa	VIII	6
71	25-55	Liwa	IX	8
72	25-55	Liwa	X	9
73	25-55	Liwa	III	13
74	25-55	Liwa	I	14
75	25-55	Liwa	II	15
76	24-54	Majdany Wielkie	I	39
77	24-54	Majdany Wielkie	II	41
78	24-55	Malinnik	I	1

79	24-55	Malinnik	II	2
80	24-55	Malinnik	III	3
81	24-55	Malinnik	IV	4
82	24-55	Malinnik	V	5
83	24-55	Malinnik	VI	6
84	24-55	Malinnik	VII	41
85	24-55	Miłomłyn	XI	8
86	24-55	Miłomłyn	XII	10
87	24-55	Miłomłyn	XIII	11
88	24-55	Miłomłyn	XIV	13
89	24-55	Miłomłyn	XV	14
90	24-55	Miłomłyn	XVI	17
91	24-55	Miłomłyn	XVII	19
92	24-55	Miłomłyn	XVIII	21
93	24-55	Miłomłyn	XIX	22
94	24-55	Miłomłyn	XX	23
95	24-55	Miłomłyn	XXI	24
96	24-55	Miłomłyn	XXII	25
97	24-55	Miłomłyn	XXIII	26
98	24-55	Miłomłyn	XXIV	27
99	24-55	Miłomłyn	XXV	28
100	24-55	Miłomłyn	XXVI	36
101	24-55	Miłomłyn	XXVII	37
102	24-55	Miłomłyn	XXVIII	38
103	24-55	Miłomłyn	XXIX	39
104	24-55	Miłomłyn	XXX	40
105	24-55	Miłomłyn	XXXI	42
106	24-55	Miłomłyn	XXXII	43
107	24-55	Miłomłyn	XXXIII	44
108	24-55	Miłomłyn	XXXIV	45
109	24-55	Miłomłyn	XXXV	46
110	24-55	Miłomłyn	XXXVI	47
111	24-55	Miłomłyn	XXXVII	48
112	24-55	Miłomłyn	XXXVIII	49
113	24-55	Miłomłyn	XXXIX	50
114	24-55	Miłomłyn	XL	51
115	24-55	Miłomłyn	XLI	52
116	24-55	Miłomłyn	XLII	53
117	24-55	Miłomłyn	XLIII	54
118	24-55	Miłomłyn	XLIV	55
119	24-55	Miłomłyn	XLV	56
120	24-55	Miłomłyn	I	59
121	24-55	Miłomłyn	II	60
122	24-55	Miłomłyn	III	61
123	24-55	Miłomłyn	IV	62
124	24-55	Miłomłyn	V	63
125	24-55	Miłomłyn	VI	64
126	24-55	Miłomłyn	VII	65

127	24-55	Miłomłyn	VIII	66
128	24-55	Miłomłyn	IX	67
129	24-55	Miłomłyn	X	68
130	24-55	Miłomłyn	XLIX	72
131	24-55	Miłomłyn	L	73
132	25-55	Rogowa Góra	IV	1
133	25-55	Rogowa Góra	III	10
134	25-55	Rogowa Góra	II	11
135	25-55	Rogowa Góra	I	12
136	23-54	Skarpa	V	7
137	24-54	Skarpa	I	35
138	24-54	Skarpa	II	36
139	24-54	Skarpa	III	37
140	24-54	Skarpa	IV	38
141	23-55	Tarda	I	28
142	25-55	Wielimowo	I	7
143	23-55	Winiec	I	29
144	23-55	Winiec	II	30
145	24-55	Wólka Majdańska	III	7
146	24-55	Wólka Majdańska	I	57
147	24-55	Wólka Majdańska	II	58
148	25-54	Zalewo	I	16
149	25-54	Zalewo	II	17
150	25-54	Zalewo	III	18
151	25-54	Zalewo	IV	19
152	25-54	Zalewo	V	20
153	25-54	Zalewo	VI	21
154	25-54	Zalewo	VII	22
155	25-54	Zalewo	VIII	54
156	25-54	Zalewo	IX	55

6.6 ELEMENTY DZIEDZICTWA NIEMATERIALNEGO

UNESCO definiuje dziedzictwo niematerialne jako zwyczaje, przekaz ustny, wiedzę i umiejętności, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Ten rodzaj dziedzictwa jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Jest to pojęcie trudno definiowalne w stosunku do konkretnych wytworów kultury, jednak jego waga dla lokalnej społeczności jest ogromna, gdyż jest ono źródłem poczucia tożsamości i kulturowej ciągłości.

Dziedzictwo niematerialne obejmuje takie przejawy zachowań kulturowych i ich wytworów jak: tradycje i przekazy ustne (w tym język jako narzędzie przekazu), spektakle i widowiska, zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne, wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki, umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem itp.

Dziedzictwo kulturowe na terenie gminy Miłomłyn w skali Polski ma znaczenie regionalne, stanowi jednak przykład coraz rzadziej spotykanego tak wyrazistego regionalnego pejzażu, stosunkowo mało przekształconego ze względu na brak większych inwestycji w okresie powojennym. Stanowi reprezentatywny przykład rozwoju tych ziem na przestrzeni wieków. Na lokalny krajobraz kulturowy składają się nie tylko obiekty powszechnie uznawane za zabytki takie jak: kościoły, zespoły dworsko-parkowe, grodziska, cmentarze, ale także współcześnie zachowane przykłady kultury materialnej i niematerialnej, tworzące zharmonizowane z krajobrazem układy i ład przestrzenny. Są to zatem:

- układy ruralistyczne,
- sieć drogowa podkreślona alejami,
- tradycyjne budownictwo,
- zabytki techniki (Kanał Elbląski, stacje kolejowe),
- założenie pałacowo-parkowe z folwarkiem w Karnitach,
- zabytki kultury niematerialnej – tradycje, miejsca,

Na terenie gminy Miłomłyn, o zdecydowanym charakterze rolniczym, zachowana jest średniowieczna sieć osadnicza, mająca swoje korzenie w nadaniach rycerskich zakonu krzyżackiego. Większość założeń przestrzennych posiada ślady pierwotnego osadnictwa oraz czytelne nawarstwienia wynikające z przemian i rozwoju układów przestrzennych. W nielicznych miejscowościach zachowały się przykłady budownictwa drewnianego, ale przede wszystkim dominuje tradycyjne budownictwo murowane. Dużym atutem gminy jest malowniczy, urozmaicony krajobraz przyrodniczy z licznymi lasami i zalesieniami, jeziorami, dolinami rzecznymi, bagniskami oraz rozległymi polami uprawnymi i łąkami. Na dużych obszarach występują deniwelacje terenu, co daje cenne wnętrza krajobrazowe.

Stan zachowania historycznego krajobrazu i jego elementów jest w obrębie gminy zróżnicowany. W dużym stopniu przetrwał czytelny, historyczny układ przestrzenny założeń wsi i jego elementy. Występują jednak przekształcenia tradycyjnej zabudowy, zaniedbania i dewastacja.

7. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY - ANALIZA SWOT

Dla potrzeb lepszej diagnozy stanu istniejącego w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz w celu sformowania priorytetów działań władz samorządowych opracowano analizę SWOT słabych i mocnych stron Gminy Miłomłyn, a także szans i zagrożeń.

ANALIZA SWOT

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• Położenie Gminy sprzyjające rozwojowi turystyki • Duża powierzchnia terenów chronionej przyrody (w tym Natura 2000) • Bliskość miasta powiatowego – Ostródy • Obecność Pomnika Historii – Kanału Elbląskiego • Interesujące obiekty zabytkowe – kościoły, dwory • Zachowane obiekty sakralne oraz nekropolie o wysokiej wartości kulturowej • Duża ilość zabytkowych cmentarzy (w tym wojennych) • Dobre pokrycie Gminy siecią szlaków turystycznych • Korzystna lokalizacja siedziby Gminy w centrum jej obszaru, co wiąże się z dobrą dostępnością • Czystość środowiska	• Zaniedbania w zakresie stanu technicznego części obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków • Niemal całkowicie zdewastowana część zabytkowych cmentarzy • Nienajlepszy stan części dróg kołowych • Niewielkie zrozumienie społeczne dla problematyki ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego • Niewielkie środki w budżecie Gminy na wsparcie działań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego • Niewielka popularyzacja wiedzy z zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego • Brak środków na prowadzenie dokładnych badań archeologicznych, architektonicznych i historycznych • Słabo rozwinięta baza noclegowa • Zbyt duża sezonowość turystyki

• Wykorzystywanie funduszy unijnych przez władze Gminy • Zainteresowanie historią i kulturą regionu wśród władz Gminy • Odbywające się regularnie imprezy kulturalne • Lokalne tradycje i zwyczaje, kultywowane wśród mieszkańców Gminy • Aktywna działalność organizacji pozarządowych • Często aktualizowana strona internetowa Gminy	
SZANSE	**ZAGROŻENIA**
• Zwiększenie środków budżetowych Gminy na działania związane z ochroną zabytków • Pozyskiwanie wsparcia finansowego z wielu źródeł (w tym unijnych) na prace konserwatorskie zabytków • Szersza promocja walorów kulturowych i przyrodniczych Gminy, przyciągająca turystów • Wzrastająca świadomość mieszkańców w zakresie poprawy estetyki miejscowości • Wzrost poszanowania dla obiektów posiadających walory historyczne • Współpraca międzyregionalna oraz międzynarodowa (np. w zakresie dobrych praktyk) • Korzystanie ze wsparcia struktur takich jak np. Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich oraz LGD • Zachowanie tożsamości regionalnej mieszkańców od edukacji szkolnej poprzez festyny, lokalne święta, konkursy • Powstawanie i dalszy rozwój istniejących organizacji pozarządowych • Tworzenie systemu informacji turystycznej oraz jednolitej identyfikacji wizualnej obiektów zabytkowych • Komplementarność Programu Gminnego z Programem Opieki nad Zabytkami dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego	• Degradacja krajobrazu kulturowego poprzez wprowadzanie elementów nowej zabudowy nie nawiązujących do charakteru regionu • Zmiany w układach ruralistycznych związane z nową zabudową • Niewłaściwe działanie inwestycyjne lub ich brak, przyczyniające się do dalszej degradacji obiektów zabytkowych • Zła sytuacja finansowa wielu użytkowników obiektów zabytkowych • Niewłaściwe stosowanie nowych elementów budowlanych i technologii przy odnawianiu i remontach zabytków • Niezbyt skuteczna egzekucja prawna w zakresie samowoli budowlanych oraz dewastacji zabytków i środowiska • Zwiększony ruch turystyczny powodujący degradację środowiska naturalnego • Zanieczyszczenie środowiska związane ze zwiększoną liczbą pojazdów • Zanik tradycji i tożsamości regionalnych • Migracje ludności • Częste zmiany prawne w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego • Niestabilność finansów publicznych i przepisów z nimi związanych • Klęski żywiołowe i inne zdarzenia losowe • Akty wandalizmu

8. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIŁOMŁYN

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłomłyn formułuje szereg długofalowych celów działań samorządu w zakresie opieki nad zabytkami gminnymi. Wyznaczone kierunki i zadania powstały w oparciu o konsultacje z władzami Gminy i uwzględniają specyfikę dziejów Gminy, charakter jej dziedzictwa kulturowego oraz są zgodne z celami wyznaczonymi w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

W związku z dużą atrakcyjnością turystyczną terenów Gminy Miłomłyn, w celu jak największej przydatności niniejszego dokumentu dla potrzeb rozwoju turystyki w wymienionych tu założeniach postawiono przede wszystkim na realność poszczególnych działań i uwzględniono wyznaczone wcześniej kierunki rozwoju Gminy. Dzięki temu istnieją możliwości realizacji poniższych priorytetów w najbliższym horyzoncie czasowym.

PRIORYTET I – DBAŁOŚĆ O ZACHOWANIE ISTNIEJĄCYCH WALORÓW ZABYTKOWYCH W POLITYCE PRZESTRZENNEJ GMINY

Cel szczegółowy I.1 Dbałość o ład przestrzenny i krajobraz kulturowy w gminie

Działania:

1. Ścisłe powiązanie działań przy obiektach zabytkowych z dokumentami planistycznymi gminy,
2. Realizacja zasad ochrony historycznych układów ruralistycznych poszczególnych miejscowości ze szczególnym uwzględnieniem wpisanego do rejestru zabytków układu Miłomłyna (w tym historycznej sieci drogowej, podziałów własnościowych oraz relacji przestrzennych pomiędzy zabudową)
3. Odpowiednia konserwacja zabytkowej zieleni stanowiącej krajobraz kulturowy,
4. Bieżąca opieka nad cmentarzami i miejscami pamięci, głównie poprzez prowadzenie prac porządkowo-pielęgnacyjnych,

5. Respektowanie stanowisk archeologicznych oraz stref ochrony archeologicznej w polityce przestrzennej gminy,
6. Rozszerzanie zasobu dziedzictwa kulturowego, m.in. poprzez regularną aktualizację Gminnej Ewidencji Zabytków, uaktualnianie kart GEZ, inwentaryzację obiektów małej architektury, cmentarzy, stanowisk itp.,
7. Współpraca społeczności lokalnych w zakresie poprawy stanu technicznego obiektów wpisanych do GEZ.

Cel szczegółowy I.2 Bezpośrednie wsparcie dla rewaloryzacji obiektów zabytkowych

Działania:

1. Przeznaczanie środków finansowych z budżetu gminy na obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków,
2. Przeprowadzanie działań rewitalizacyjnych obiektów zabytkowych i terenów zielonych będących w administracji gminy,
3. Interwencja władz gminy przy rażących naruszeniach prawa budowlanego na obszarach objętych ochroną konserwatorską oraz przy obiektach zabytkowych we współpracy z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków,
4. Stosowanie zachęt prawnych i finansowych oraz pomocy publicznej dla inwestorów, właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych.

Cel szczegółowy I.3 Określanie warunków współpracy z właścicielami obiektów zabytkowych

Działania:

1. Przekazywanie właścicielom i dysponentom obiektów zabytkowych informacji o możliwościach pozyskiwania dodatkowego wsparcia finansowego (zwłaszcza z funduszy europejskich)
2. Kontynuacja i przestrzeganie regulacji przyznawania środków finansowych z budżetu gminy dla właścicieli i dysponentów obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków
3. Zaplanowanie środków w budżecie gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i budowlane przy obiektach zabytkowych
4. Opracowanie zasad dofinansowania prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach(wydanie stosownej uchwały, regulaminu, wzoru wniosku itd.) oraz doradztwo przy wypełnianiu dokumentów

PRIORYTET II – WYKORZYSTANIE DZIEDZICTWA KULTUROWEGO W ZRÓWNOWAŻONYM ROZWOJU GMINY

Cel szczegółowy II.1 Rozwój produktów turystycznych opartych na walorach dziedzictwa kulturowego

Działania:

1. Rozwijanie istniejących produktów turystycznych opartych na szlakach turystycznych, kulturowych lub ścieżkach edukacyjnych
2. Tworzenie nowych produktów wykorzystujących istniejące zasoby kulturowe
3. Wykorzystanie historycznych materiałów dotyczących terenów gminy
4. Postawienie na innowacyjność projektów w celu pozyskiwania dodatkowych środków unijnych
5. Polepszenie dostępności poszczególnych obiektów poprzez odpowiednie oznakowanie dróg czy szlaków turystycznych (w tym wiaduktów i innych obiektów w ciągu dawnej linii kolejowej)
6. Udostępnianie poszczególnych obiektów zabytkowych osobom niepełnosprawnym
7. Opracowanie strategii promocji i rozwoju turystyki w celu wyznaczenia kierunków działań gminy
8. Współpraca z gminami ościennymi oraz organizacjami międzynarodowymi przy realizacji celów związanych z promocją ruchu turystycznego
9. Współpraca z mediami tradycyjnymi i internetowymi w dziedzinie promocji lokalnych zabytków

Cel szczegółowy II.2 Odpowiednia ekspozycja i promocja najcenniejszych obiektów

Działania:

1. Stworzenie jednolitego systemu identyfikacji wizualnej w postaci oznaczeń, tablic, drogowskazów itp.
2. Publikowanie folderów, ulotek oraz innych materiałów przybliżających zasoby historyczne mieszkańcom i turystom
3. Atrakcyjne przedstawianie obiektów za pomocą iluminacji, tworzenia punktów widokowych, prezentacji multimedialnych i muzycznych
4. Dbanie o aktualizację strony internetowej gminy wraz z umieszczeniem informacji o zasobie zabytkowym

5. Aktualizacja i rozwijanie funkcjonalności interaktywnej mapy gminy poprzez odpowiednią warstwę systemu informacji przestrzennej z danymi na temat obiektów lokalnego dziedzictwa kulturowego
6. Nagłaśnianie wśród lokalnej społeczności najważniejszych badań, odkryć i publikacji związanych z tradycją regionalną w celu wzrostu tożsamości regionalnej mieszkańców

Cel szczegółowy II.3 Edukacja społeczeństwa w zakresie zachowania dziedzictwa kulturowego oraz pielęgnowanie tradycji regionalnych

Działania:

1. Wspieranie działalności organizacji pozarządowych związanych z historią i kulturą, placówek muzealnych, lokalnych galerii, bibliotek oraz innych instytucji kultury
2. Wspieranie projektów edukacyjnych związanych z lokalnym dziedzictwem kulturowym
3. Wprowadzanie elementów lokalnego dziedzictwa kulturowego do edukacji przedszkolnej i szkolnej poprzez różnego rodzaju konkursy, wystawy, wycieczki itp.
4. Organizacja imprez kulturalnych promujących kulturę regionalną (w tym mających na celu promocję gminy i krzewienie kultury)
5. Tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji i promocji regionu (w tym wsparcie szeroko pojętych kół zainteresowań, tworzenie miejsc do tego typu spotkań)
6. Promocja tradycji regionalnych za pośrednictwem zbiorów bibliotecznych i internetu

Cel szczegółowy II.4 Wykorzystanie turystyczne Kanału Elbląskiego jako unikalnej atrakcji na skalę ponadregionalną

Działania:

1. Inwestycje w infrastrukturę turystyczną związaną z poprawą warunków ruchu turystycznego na Kanale
2. Dofinansowanie publikacji, folderów, monografii związanych z Kanałem Elbląskim
3. Wsparcie badań i udostępnianie informacji celem związanych z historią Kanału Elbląskiego

4. Współpraca z organizacjami pozarządowymi związanymi z Kanałem, organizacjami turystycznymi, lokalnymi grupami działania itp.
5. Wspieranie projektów edukacyjnych związanych z Kanałem

Cel szczegółowy II.5 Dofinansowanie działań rewaloryzacyjnych przy cmentarzach na terenie gminy

Działania:

1. Pozyskiwanie środków zewnętrznych na inwestycje związane z udostępnieniem cmentarzy dla ruchu turystycznego (takich jak np. utworzenie szlaku cmentarzy gminy Miłomłyn, wydawanie folderów informacyjnych o nekropoliach gminnych)
2. Przeznaczanie środków budżetowych na bieżącą pielęgnację cmentarzy wpisanych do gminnej ewidencji zabytków oraz zachowanie zabytkowych elementów zieleni
3. Zwrócenie szczególnej uwagi na wpisany do rejestru zabytków cmentarz komunalny w Miłomłynie – przeznaczanie środków na bieżące utrzymanie cmentarza
4. Dokonanie inwentaryzacji cmentarzy ewangelickich wpisanych do rejestru zabytków w Boguszewie, Gilu Małym, Karnitkach, Liwie, Miłomłynie i Zalewie, celem występowania o dofinansowanie ich rewaloryzacji ze środków unijnych (w miarę możliwości budżetu gminy)
5. Inwentaryzacja obiektów małej architektury sakralnej w postaci kapliczek przydrożnych i krzyży

9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zadania opisane w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy Miłomłyn powinny być realizowane poprzez wspólne działania władz samorządowych, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Powiatowego Urzędu Pracy, właścicieli oraz zarządców obiektów, parafie, organizacje pozarządowe i stowarzyszenia, w ramach posiadanych przez te jednostki kompetencji, praw i obowiązków wynikających z obowiązujących przepisów prawnych. Ze strony Gminy

Miłomłyn zadania będą wykonywane bądź wspierane przez gminne jednostki organizacyjne (szkoły, przedszkola, gminne placówki kultury – np. biblioteka) oraz wydziały Urzędu Miasta w ramach zadań własnych, poprzez istniejące i planowane instrumenty:

- prawne (np. poprzez uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów o wartościach artystycznych i zabytkowych, prowadzenie gminnej ewidencji zabytków, wykonywanie decyzji administracyjnych, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków),
- finansowe (np. udzielanie dotacji na prace remontowe, konserwatorskie i prace budowlane przy zabytkach, środki budżetowe na zadania własne z przeznaczeniem na remonty i modernizacje zabytków będących własnością Gminy, korzystanie z programów uwzględniających dofinansowanie z środków zagranicznych, nagrody, ulgi finansowe),
- społeczne (działania stymulujące np. w zakresie edukacji, promocji, informacji, działań sprzyjających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami oraz rozwojem turystyki),
- kontrolne (m.in. monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego – gminnej ewidencji zabytków),
- koordynacji (m.in. poprzez realizacje projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach itp., współpraca z gminami sąsiednimi, ośrodkami naukowymi i akademickimi, związkami wyznaniowymi)

10. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Na mocy art. 87 ust.1 i ust.5 *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* Gminny Program Opieki nad Zabytkami jest sporządzany na okres 4 lat, co 2 lata wójt (burmistrz, prezydent) sporządza sprawozdanie z jego realizacji, które przedstawia Radzie Gminy (Miasta). Wskazane jest aby sprawozdania z realizacji Programu były przekazywane do wiadomości Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Sprawozdanie powinno określać poziom realizacji gminnego programu oraz efektywność wykonania planowanych zadań, w tym np. poziom (w % bądź liczbach):

- wydatków budżetu Gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami,
- wartość finansową wykonanych/dofinansowanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach,
- liczba obiektów poddanych tym pracom,
- poziom (w %) objęcia terenu Gminy miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego,
- liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków obszarów, obiektów i zespołów zabytkowych,
- liczba utworzonych szlaków turystycznych,
- liczba wydanych wydawnictw, liczba szkoleń, imprez związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego itd.

11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Należy jednak stwierdzić, iż ważne jest, aby gminy również z własnej inicjatywy podjęły próbę wygospodarowania w swoich budżetach środków w rozdziale 92120 - Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami.

Jest to o tyle istotne, iż duża część źródeł zewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego we współfinansowanych przez nie projektach. Regularne zabezpieczanie środków z budżetu gminy pozwoli na podjęcie systematycznych kroków w celu ratowania kolejnych obiektów dziedzictwa kulturowego. Podstawową zasadę finansowania zadań z zakresu opieki nad zabytkami określa *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* z dnia 23 lipca 2003 roku. Zgodnie z zapisami zawartymi w rozdziale 7 w/w Ustawy, obowiązek sprawowania opieki nad zabytkami, w tym finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku spoczywa na osobie fizycznej lub jednostce organizacyjnej posiadającej tytuł

prawny do zabytku. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej w/w tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest jej zadaniem własnym.

Źródła zewnętrznego finansowania można podzielić następująco:

Źródła krajowe:

- dotacje Ministra Kultury oraz programy operacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego
- promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego
- dotacje wojewódzkiego konserwatora zabytków
- dotacje wojewódzkie
- dotacje powiatowe
- dotacje gminne
- inne źródła

Źródła zagraniczne:

- źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych (Wojewódzki Regionalny Program Operacyjny)
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich
- Program Infrastruktura i Środowisko
- źródła pozaunijne - Mechanizm Norweski i Fundusz EOG

Uwaga! Wskazane powyżej możliwości wsparcia finansowego mają charakter informacyjny. W celu znalezienia dokładnych szczegółów oraz odpowiedniej formy dofinansowania na określone zadania należy dotrzeć do dokumentów programowych oraz kryteriów przyznawania dotacji, ponieważ co roku mogą one ulegać zmianom.